

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Допускається до захисту
завідувач кафедри обліку і оподаткування

 доцент С. М. Хомовий

« 19 » 2025 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА
ОБЛІК І АУДИТ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА ПРИКЛАДІ СТОВ
«БУЧАНСЬКЕ»

Виконала: Тібенькова Ольга Михайлівна

прізвище, ім'я, по батькові

підпис

Керівник: професор Свиноус Іван Вікторович

вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові

підпис

Рецензент: професор Гринчук Юлія Сергійовна

вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові

підпис

Я, Тібенькова Ольга Михайлівна, засвідчую, що кваліфікаційну роботу магістра виконано з дотриманням принципів академічної доброчесності.

Біла Церква – 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Затверджую

гарант ОПШ «Облік і оподаткування»

 професор І.В. Свиноус

« 4 » 11 2024 року

ЗАВДАННЯ

**на кваліфікаційну роботу магістра
Тібенькової Ольги Михайлівни**

Тема: Облік і аудит основних засобів на прикладі СТОВ «Бучанське»

Перелік питань, що розробляються в роботі: теоретико-методичні основи обліку і аудиту основних засобів суб'єктів підприємницької діяльності в сфері аграрного бізнесу; аналіз стану ведення обліку і аудиту СТОВ «Бучанське»; напрями вдосконалення ведення обліку та аудиту основних засобів на підприємстві.

Вихідні дані: фінансову та статистичну звітність СТОВ «Бучанське» за 2022–2024 роки, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених із питань обліку і аудиту основних засобів сільськогосподарських підприємств, публікації у фахових періодичних виданнях, аналітичні матеріали Держстату України, профільні галузеві ресурси, інформаційні платформи Opendatabot і YouControl.

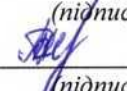
Календарний план виконання роботи

Етап виконання	Період виконання	Відмітка про виконання
Огляд літератури	листопад 2024–січень 2025	<i>виконано</i>
Теоретико-методична частина	лютий–квітень 2025	<i>виконано</i>
Аналітична частина	травень–червень 2025	<i>виконано</i>
Рекомендаційна частина	липень–серпень 2025	<i>виконано</i>
Оформлення роботи	вересень 2025	<i>виконано</i>
Перевірка на плагіат	жовтень 2025	<i>виконано</i>
Попередній розгляд на кафедрі	жовтень 2025	<i>виконано</i>
Подання на рецензування	листопад 2025	<i>виконано</i>

Керівник кваліфікаційної роботи

 професор І. В. Свиноус

Здобувач

(підпис)
 О. М. Тібенькова

Дата отримання завдання « 4 » 11 2024 року

АНОТАЦІЯ

Тібенькова Ольга Михайлівна

Облік і аудит основних засобів на прикладі СТОВ «Бучанське»

Магістерська робота присвячена теоретичному обґрунтуванню, методичному забезпеченню та практичному дослідженню системи обліку й організації аудиту основних засобів у сільськогосподарських підприємствах. Особливу увагу приділено комплексній оцінці процесів формування, використання та відображення в обліку основних засобів СТОВ «Бучанське», що дало змогу ідентифікувати проблеми, визначити ризики та запропонувати напрями удосконалення обліково-аналітичної роботи.

У роботі розкрито економічну сутність основних засобів, їх класифікацію, критерії визнання та методи оцінки згідно з вимогами П(С)БО 7 «Основні засоби» та МСБО 16 «Основні засоби». Узагальнено методичні підходи до документального оформлення операцій з руху основних засобів, організації аналітичного та синтетичного обліку, нарахування амортизації, проведення інвентаризації та відображення результатів у фінансовій звітності.

Практична частина магістерської роботи містить результати аудиторської перевірки основних засобів СТОВ «Бучанське». Проведений аудит включає оцінку системи внутрішнього контролю, аналіз первинної документації, перевірку правильності відображення об'єктів у бухгалтерському обліку, зіставлення даних інвентаризації з даними обліку, а також оцінку дотримання підприємством вимог нормативно-правових актів з бухгалтерського обліку. У процесі перевірки ідентифіковано низку недоліків: неповне відображення витрат на ремонт, несвоєчасне оновлення паспортів об'єктів, порушення в документальному оформленні вибуття окремих засобів.

За результатами дослідження сформовано рекомендації щодо вдосконалення методики бухгалтерського обліку та підвищення ефективності аудиту основних засобів. Запропоновано заходи з оптимізації документального забезпечення, впровадження ризик-орієнтованого підходу в аудиті, підсилення внутрішнього контролю та забезпечення достовірності інформації про основні засоби у фінансовій звітності підприємства.

Магістерська робота має практичне значення, оскільки її результати можуть бути використані для підвищення якості управління майновим потенціалом сільськогосподарських підприємств, удосконалення внутрішнього аудиту та забезпечення достовірності фінансової інформації.

Ключові слова: основні засоби, облік, аудит, амортизація, інвентаризація, внутрішній контроль, СТОВ «Бучанське», бухгалтерська звітність.

ANNOTATION

Tiben'kova Olha Mykhailivna

Accounting and Audit of Fixed Assets: The Case of STOV "Buchanske"

The master's thesis is devoted to the theoretical justification, methodological support, and practical examination of the system of accounting and audit of fixed assets in agricultural enterprises. Particular attention is paid to the comprehensive assessment of processes related to the formation, use, and accounting of fixed assets at STOV "Buchanske," which made it possible to identify existing problems, determine risks, and propose directions for improving accounting and analytical work.

The thesis reveals the economic essence of fixed assets, their classification, recognition criteria, and valuation methods in accordance with the requirements of National Accounting Standard (P(S)BO) 7 "Fixed Assets" and IAS 16 "Property, Plant and Equipment." The methodological approaches to documenting fixed asset transactions, organizing analytical and synthetic accounting, calculating depreciation, conducting inventory counts, and presenting results in financial statements are systematized.

The practical part of the research presents the results of the audit of fixed assets at STOV "Buchanske." The audit included an assessment of the internal control system, analysis of primary documentation, verification of the accuracy of accounting records, comparison of inventory data with accounting registers, and evaluation of compliance with regulatory requirements. The audit identified several shortcomings: incomplete recording of repair expenses, untimely updating of asset passports, and violations in the documentation of asset disposal.

Based on the research findings, recommendations were developed to improve accounting procedures and enhance the effectiveness of fixed asset audits. The proposed measures include optimizing document flow, implementing a risk-oriented audit approach, strengthening internal control, and ensuring the reliability of information on fixed assets in the enterprise's financial reporting.

The master's thesis has practical significance, as its results may be used to improve the management of the asset base of agricultural enterprises, enhance internal audit procedures, and ensure the reliability of financial information.

Keywords: fixed assets, accounting, audit, depreciation, inventory, internal control, STOV "Buchanske," financial reporting.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТА ЕКОНОМІЧНА СУТЬ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ	9
1.1. Економічний зміст основних засобів як об'єкт обліку і аудиту	9
1.2. Класифікація основних засобів як основа організації бухгалтерського обліку	15
1.3. Особливості обліку і аудиту формування і використання основних засобів в сільськогосподарських підприємствах	19
Висновки до 1 розділу	24
РОЗДІЛ 2. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ	26
2.1. Організаційно-економічна характеристика об'єкта дослідження	26
2.2. Особливості відображення в обліку основних засобів	30
2.3. Порядок проведення інвентаризації основних засобів та відображення її результатів в обліку	41
Висновки до 2 розділу	45
РОЗДІЛ 3. АУДИТ ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ	47
3.1. Мета, завдання та об'єкти аудиту основних засобів	47
3.2. Організація та етапи проведення аудиту основних засобів	54
3.3. Напрями удосконалення аудиту основних засобів	59
Висновки до 3 розділу	64
ВИСНОВКИ	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	68
ДОДАТКИ	72

ВСТУП

Економічна політика в Україні на сучасному етапі спрямована в першу чергу на зміцнення економічних і політичних основ нашої незалежної держави, вдосконалення способу життя. Важливим завданням на цьому шляху є здійснення структурної перебудови економіки на засадах прискорення науково-технічного прогресу, докорінного оновлення виробництва за рахунок впровадження досягнень науки і техніки у технологічні процеси виробництва продукції.

Для успішного функціонування промислових підприємств в умовах ринкових відносин вирішальне значення має оновлення та ефективність застосування техніки і технології, обліку запасів. Тільки постійне оновлення основних виробничих фондів дасть змогу підприємствам виробляти конкурентоспроможну продукцію, задовольняти попит, який швидко змінюється, пристосуватися до умов ринкової конкуренції.

Формування ринкових відносин передбачає конкурентну боротьбу між різними товаровиробниками, перемогти в якій зможуть ті із них, хто найбільш ефективно використовує всі види наявних ресурсів.

Робота будь-якого підприємства або колективу значною мірою залежить від розвитку бухгалтерського обліку, що є інформаційною базою управління та контролю за фінансово-господарською діяльністю підприємств. Бухгалтерський облік сприяє зміцненню принципів господарського розрахунку, за його допомогою здійснюється спостереження за правильністю використання господарських засобів, здійснюється контроль за витратами і доходами підприємств, визначаються фінансові результати їх фінансово-господарської діяльності.

Підприємства України є однією з ланок забезпечення Державного бюджету коштами через податки, тому забезпеченість їх відповідними основними фондами є головною передумовою ефективної господарської діяльності – захист економічних інтересів держави, збільшення платежів перерахованих до бюджету.

На сучасному етапі розвитку нашої країни одним з найважливіших чинників розвитку економіки, збільшення об'ємів виробництва продукції на промислових підприємствах є забезпеченість їх основними засобами у необхідній кількості і асортименті. Але для вирішення даних задач необхідне не тільки повне забезпечення підприємства технічним потенціалом, тобто основними засобами, але і підвищення ефективності їх використання.

Отже, роль та значення засобів праці у виробничому процесі та значна їх частка в загальній вартості активів і визначають основний зміст категорії "основні засоби".

Вагомий внесок у розвиток теоретичних засад і методичних підходів до вирішення проблем обліку, аудиту основних засобів внесли вчені-економісти М.Я. Дем'яненко, Г.Г. Кірейцев, М.Т. Білуха, О.М. Голованов, Л.І. Гомберг, М.В. Кужельний, Л.К. Сук, В.П. Завгородній, В.Ф. Палій, В.В. Сопко, В.Г. Лінник, Ф.Ф. Бутинець та інші вчені.

Теоретична й практична значимість обліку, аудиту наявності та використання основних засобів, недостатній рівень їх дослідження стосовно сучасних потреб управління та дискусійність багатьох теоретичних положень обумовили вибір теми даної випускної магістерської роботи.

Мета магістерської роботи полягає у вивченні і дослідженні методики і організації обліку та аудиту основних засобів в СТОВ «Бучанське» з метою їх практичного використання в агропромисловому комплексі, у розробці певних пропозицій щодо удосконалення методики обліку та аудиту основних засобів з врахуванням національних стандартів та узагальнення здобутих знань з фаху.

Відповідно до мети поставлено такі завдання:

- ознайомлення з умовами господарювання аналізованого підприємства;
- розглянути питання економічної сутності ОЗ та їх класифікацію;
- дослідження організації та методології бухгалтерського обліку основних засобів в СТОВ «Бучанське»;
- проведення аудиту щодо структури, стану та ефективності використання основних засобів аналізованого підприємства.

Предметом дослідження є методичні аспекти обліку та аудиту основних засобів в умовах ринкових відносин з урахуванням галузевої специфіки СТОВ «Бучанське».

Об'єктом дослідження є процеси обліку і контролю основних засобів в СТОВ «Бучанське», яке займається вирощуванням сільськогосподарських та технічних культур.

Теоретичну та методологічну основу дослідження склали діалектичний і системний підхід, теоретичні положення сучасної економічної теорії, теорії фінансів, законодавча база, наукові праці вітчизняних і закордонних вчених і фахівців у сфері банківського обліку. У процесі дослідження використовувались такі загальнонаукові методи: теоретичне узагальнення та порівняння, систематизація, формалізація – при вивченні сутності основних засобів (ОЗ) та визначенні особливостей управління ними; спостереження – під час вивчення ситуації у діяльності сільськогосподарських підприємств; порівняння – у ході встановлення спільних і відмінних рис чинних методик аудиту основних засобів та при порівнянні змін у законодавчій базі; вимірювання – у процесі розробки методики аудиту ОЗ, визначення достатнього рівня ефективності діяльності кредитної установи; аналіз і синтез, індукція та дедукція – у ході проведення аудиту ОЗ.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТА ЕКОНОМІЧНА СУТЬ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

1.1. Економічний зміст основних засобів як об'єкт обліку і аудиту

Основні засоби є однією з головних складових активів підприємства, що визначають рівень його виробничо-технічного потенціалу, фінансової стійкості, ефективності функціонування та конкурентоспроможності на ринку. Вони формують матеріальну основу господарської діяльності, оскільки технічний стан, структура та рівень оновлення основних засобів безпосередньо впливають на результативність виробничого процесу, якість і собівартість продукції та прибутковість підприємства.

З економічної точки зору, основні засоби - це сукупність довгострокових матеріальних активів, які багаторазово беруть участь у створенні продукції, виконанні робіт чи наданні послуг, зберігаючи свою речову форму протягом тривалого часу. Їхня вартість поступово переноситься на виготовлену продукцію або послуги через механізм амортизаційних відрахувань, що дозволяє рівномірно розподіляти пов'язані витрати в часі та відображати їх у фінансовій звітності як витрати періоду [1]. Основні засоби виконують подвійну функцію - виробничу (як засоби праці, що забезпечують технологічний процес) і фінансову (як форма капіталу, вкладеного в матеріальні активи, які генерують економічну вигоду протягом тривалого періоду), тому ефективність їх управління визначає як технічний рівень виробництва, так і фінансову стабільність підприємства [2].

Відповідно до П(С)БО 7 «Основні засоби» та МСБО 16 «Основні засоби», до їх складу належать матеріальні активи, що утримуються підприємством для використання у процесі виробництва, постачанні послуг, здаванні в оренду або для виконання адміністративних функцій за умови, що строк корисного використання перевищує один рік (або один виробничий цикл, якщо він триваліший) і актив здатний приносити майбутні економічні вигоди [3]. До

основних засобів відносять будівлі, споруди, машини, устаткування, транспортні засоби, інструменти, виробничий та господарський інвентар та інші матеріальні об'єкти, які забезпечують функціонування підприємства. З економічної позиції основні засоби є матеріалізованою формою довгострокових інвестицій, що формують виробничий потенціал підприємства; рівень забезпеченості ними, їх структура та фізичний і моральний стан безпосередньо впливають на продуктивність праці, собівартість продукції, енергоефективність і фінансовий результат [4]. Управління основними засобами охоплює їх оновлення, модернізацію, переоцінку та забезпечення ефективного використання, що є основою раціонального використання ресурсів, оптимізації витрат і прийняття стратегічних управлінських рішень.

Основні економічні характеристики основних засобів наведено в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1.

Економічна характеристика основних засобів підприємства

Ознака	Характеристика
Економічна сутність	Матеріальні активи, які багаторазово беруть участь у виробничому процесі, зберігаючи фізичну форму та поступово переносячи свою вартість на продукцію.
Мета утримання	Використання у виробничих, управлінських або соціально-комунальних цілях протягом тривалого часу.
Період використання	Понад один рік або операційний цикл, якщо він перевищує один рік.
Форма існування	Матеріальні активи (будівлі, споруди, машини, транспортні засоби, інструменти, устаткування).
Фінансовий прояв	Переносять свою вартість на продукцію через амортизацію, формуючи витрати підприємства.
Роль у господарській діяльності	Забезпечують матеріально-технічну базу виробництва, впливають на ефективність, собівартість і конкурентоспроможність.

Джерело: власна розробка автора

Основні засоби як об'єкт бухгалтерського обліку відіграють ключову роль у фінансово-господарській діяльності підприємства, оскільки формують матеріальну основу виробництва та визначають обсяг, якість і ефективність

використання ресурсів. Облік основних засобів забезпечує накопичення, систематизацію й узагальнення інформації про їх наявність, рух і технічний стан, створюючи базу для управлінських рішень щодо оновлення та модернізації виробничих потужностей.

У бухгалтерському обліку основні засоби є об'єктом документального спостереження, оцінки та контролю. Основне його призначення - формування достовірної, повної та своєчасної інформації про склад, вартість, переміщення та ефективність використання активів, що необхідно для фінансової звітності, внутрішнього контролю та планування інвестиційної діяльності [5].

Облік основних засобів передбачає виконання комплексу ключових завдань, що забезпечують повноту, достовірність і контроль за рухом та станом необоротних активів підприємства. Насамперед він включає правильне і своєчасне відображення операцій, пов'язаних із надходженням, введенням в експлуатацію, переміщенням і вибуттям основних засобів. Усі ці операції фіксуються на підставі належно оформлених первинних документів, зокрема актів приймання-передачі (форми ОЗ-1), актів списання (форми ОЗ-3 та ОЗ-4), а також інвентарних карток обліку основних засобів (форма ОЗ-6), які забезпечують систематизацію інформації про кожен об'єкт.

Важливим завданням є правильне нарахування амортизації. Відповідно до П(С)БО 7, підприємство має право застосовувати один із передбачених методів: прямолінійний, виробничий, кумулятивний або метод зменшення залишкової вартості. Обраний метод закріплюється у наказі про облікову політику та має відповідати характеру використання активу й очікуваному строку його експлуатації.

Окремий напрям облікової роботи пов'язаний із визначенням та обліком витрат на ремонти, модернізацію і реконструкцію основних засобів. Цей процес потребує чіткого розмежування поточних ремонтів, витрати за якими відносяться до витрат періоду, та капітальних ремонтів або модернізацій, що збільшують первісну вартість об'єкта. Правильне віднесення таких витрат є важливим для

достовірного формування собівартості та фінансових результатів діяльності підприємства.

Контроль за станом, збереженням та ефективністю використання основних засобів також є невід'ємною складовою обліку. Він здійснюється шляхом проведення інвентаризацій, технічних оглядів, а також оцінювання показників ефективності, серед яких найбільш поширеними є фондвіддача, коефіцієнти зносу та оновлення. Ці індикатори дають змогу об'єктивно оцінити стан матеріально-технічної бази підприємства та визначити потребу в оновленні або модернізації активів.

Аналітичний облік ведеться в інвентарних картках, де відображаються технічні характеристики, місце розташування, первісна та залишкова вартість, амортизація та відповідальні особи. Синтетичний облік здійснюється на рахунку 10 «Основні засоби» та його субрахунках класу 1 «Необоротні активи». Інвентаризація є важливою складовою контролю й забезпечує звірення фактичної наявності активів із даними обліку [6].

Облік основних засобів пов'язаний із податковим обліком, оскільки порядок амортизації та оцінки активів згідно з Податковим кодексом впливає на фінансовий результат до оподаткування. Узгодженість бухгалтерських та податкових показників є передумовою достовірності фінансової звітності.

Аудит основних засобів спрямований на перевірку достовірності й повноти їх відображення в обліку, відповідності оцінки вимогам П(С)БО 7, МСБО 16 та податкового законодавства, правильності нарахування амортизації, законності переоцінок, а також обґрунтованості витрат на ремонти, модернізацію та вибуття [7]. Основна мета аудиту - підтвердження достовірності інформації про стан, рух і використання основних засобів та оцінка ефективності управління матеріально-технічною базою підприємства.

Аудиторська перевірка охоплює весь життєвий цикл активів - від придбання до ліквідації. На початковому етапі аудитор аналізує документальне оформлення надходження основних засобів, правильність первісної оцінки та класифікації. Далі перевіряються методи амортизації, строк корисного використання,

коректність обліку витрат на ремонти й модернізацію, відповідність їх сутності економічному змісту [8]. Також оцінюється правильність переоцінки, знецінення та документального оформлення вибуття активів.

Джерелами аудиторських доказів є первинні документи (акти ОЗ-1, ОЗ-3), реєстри бухгалтерського обліку, інвентаризаційні відомості, фінансова звітність та облікова політика підприємства [9]. Аудитор керується МСА 500, 530, 540, 550, 560, які регламентують правила формування вибірки, оцінювання бухгалтерських оцінок, перевірку операцій із пов'язаними сторонами та врахування подій після дати балансу [12].

Аудит основних засобів виконує контрольну, аналітичну та консультаційну функції та забезпечує підвищення ефективності управління активами, зміцнення внутрішнього контролю і достовірності фінансової звітності [7–9].

Нормативне поле обліку та аудиту основних засобів включає національні та міжнародні стандарти, що забезпечують єдині підходи до оцінки, амортизації та контролю активів [10]. Національне регулювання представлене Законом України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність», Законом України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» та Податковим кодексом, які визначають правові засади ведення обліку, податкові правила амортизації та відповідальність за достовірність звітності [13].

П(С)БО 7 встановлює методологію обліку необоротних активів, порядок їх оцінки, амортизації та переоцінки. МСБО 16 визначає міжнародні принципи обліку основних засобів, забезпечує гармонізацію української практики з вимогами МСФЗ та підвищує прозорість фінансової інформації [11; 14]. Міжнародні стандарти аудиту (МСА 500–560) формують методологічну основу перевірки, підвищуючи якість та порівнюваність аудиторських процедур [12].

Основні нормативні документи узагальнено в дод. А 1.

На національному рівні основу регулювання обліку формує Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», який визначає принципи ведення обліку, правила складання та подання звітності, забезпечуючи єдині вимоги до формування інформації про активи, зобов'язання та результати

діяльності підприємства [13]. Його доповнює Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність», що встановлює правовий статус аудиторів, вимоги до їх незалежності, етики та якості аудиторських послуг, створюючи нормативну основу професійної аудиторської діяльності.

Національні стандарти бухгалтерського обліку, зокрема П(С)БО 7 «Основні засоби», визначають порядок визнання, оцінки, амортизації, переоцінки та вибуття необоротних активів. Для аудиторів цей стандарт є базовим орієнтиром, оскільки регламентує процедури, що підлягають перевірці, та встановлює нормативні критерії їх оцінювання.

Міжнародні стандарти, зокрема МСБО 16 «Основні засоби», забезпечують гармонізацію національної системи обліку з вимогами МСФЗ, регламентуючи принципи первісної оцінки, амортизації, переоцінки та знецінення активів [14]. Це особливо важливо для підприємств, що взаємодіють із міжнародними інвесторами та зовнішніми користувачами фінансової інформації.

Методологію аудиту визначають Міжнародні стандарти аудиту (МСА 500–560), які встановлюють правила збору та оцінювання аудиторських доказів, формування вибірки, перевірки бухгалтерських оцінок, аналізу операцій із пов'язаними сторонами та врахування подій після дати балансу. Дотримання цих стандартів забезпечує обґрунтованість і професійну незалежність аудиторського висновку.

Важливим елементом регулювання є Податковий кодекс України, який визначає порядок податкової амортизації, формування податкових різниць і правила відображення операцій із вибуття основних засобів. Він забезпечує узгодженість між податковими та бухгалтерськими даними, що є критичним для формування точного фінансового результату.

Отже, нормативна база обліку й аудиту основних засобів являє собою багаторівневу систему, яка поєднує правові, методичні та професійні норми. Вона гарантує єдність методології обліку, законність і якість аудиторських перевірок, сприяє прозорості фінансової звітності та зміцненню фінансової стабільності підприємств [15]. У цьому контексті економічний зміст основних засобів полягає

в їхній подвійній ролі: як матеріальної бази виробництва та як джерела формування економічних вигід. Раціональна організація обліку та аудиту забезпечує ефективне управління активами, мінімізацію ризиків і підвищення конкурентоспроможності підприємства.

1.2. Класифікація основних засобів як основа організації бухгалтерського обліку та аудиту.

Класифікація основних засобів є важливою передумовою ефективної системи бухгалтерського обліку та аудиту, оскільки забезпечує впорядкування інформації про склад і структуру матеріально-технічних ресурсів підприємства. Вона дозволяє систематизувати об'єкти за економічною сутністю, функціональним призначенням, характером використання та джерелами надходження, що дає можливість точно відображати їх у обліку та забезпечувати правильність розрахунку амортизації.

Науково-методологічна сутність класифікації полягає у створенні логічної системи групування основних засобів, яка сприяє достовірній оцінці активів, формуванню коректних облікових записів і забезпечує ефективний контроль за їх використанням. Для аудитора класифікація виступає базою планування перевірки, визначення вибірки та оцінювання аудиторських ризиків [16].

З методичного погляду класифікація забезпечує впорядкування матеріальних ресурсів підприємства, формує інформаційну основу для контролю, фінансового та управлінського аудиту, а також для прийняття управлінських рішень. Її правильне застосування сприяє раціональному використанню активів, збереженню їх вартості та підвищенню ефективності капіталу [17]. Узагальнена система класифікації основних засобів наведена у дод. А.2.

Представлена в таблиці класифікація охоплює основні ознаки групування та має практичне й методологічне значення. Зокрема, функціональна ознака дозволяє розмежовувати виробничі та невиробничі активи, визначаючи їхній внесок у створення доданої вартості. Галузева ознака враховує специфіку

технологічних процесів у різних сферах діяльності - промисловій, сільськогосподарській, будівельній, транспортній тощо, що забезпечує адаптацію облікових процедур та коректність аналізу порівняльних показників.

Класифікація основних засобів має важливе значення для правильного їх обліку та аудиту, оскільки визначає правовий статус активів, порядок їх оцінки, амортизації, оподаткування та контролю. Ознака володіння (власні чи орендовані активи) впливає на формування витрат і амортизаційних відрахувань, тоді як класифікація за ступенем використання (діючі, недіючі, законсервовані) дає змогу оцінити ефективність експлуатації та технічний стан майна.

Групування основних засобів за видами (будівлі, споруди, машини, обладнання, транспортні засоби тощо) визначає порядок їх документування, оцінки та амортизації. Класифікація за джерелами надходження - придбані, створені власними силами чи отримані безоплатно - формує правила первісної оцінки, що має суттєве значення під час аудиторських перевірок [18]. Поділ за термінами використання забезпечує коректне визначення строків амортизації та методів відшкодування вартості.

Загалом класифікація виступає фундаментом системи бухгалтерського обліку, оскільки визначає логіку відкриття інвентарних карток, вибір облікових рахунків (зокрема рахунку 10 та його субрахунків - 101, 104, 105), формування амортизаційної політики та організації внутрішнього контролю. Вона забезпечує достовірність облікових даних, правильне визнання активів відповідно до П(С)БО 7 і МСБО 16 та підвищує якість управлінських рішень [19; 20].

Класифікація є також аналітичною основою для управлінської звітності: вона дозволяє оцінити рівень зносу, фондівдачу, продуктивність та економічну ефективність використання активів. На її основі здійснюються переоцінка, визначення ліквідаційної вартості та обґрунтоване формування амортизаційних відрахувань.

У процесі аудиту класифікація виконує контрольну, аналітичну та методичну функції. Вона дає аудитору можливість перевірити правильність оцінки й відображення активів, застосування методів амортизації, законність

переоцінки та відповідність фінансової звітності вимогам П(С)БО 7 і МСБО 16 [21]. На аналітичному рівні класифікація дозволяє оцінити структуру й динаміку основних засобів, ступінь їх використання та ефективність управління. Методична функція полягає у стандартизації процедури аудиту: класифікація визначає логіку перевірки - від аналізу надходження активів до контролю операцій вибуття [22].

Класифікація також допомагає аудитору виявити потенційні ризикові ділянки, пов'язані з амортизацією, ремонтами, переоцінкою чи знеціненням активів, що відповідає вимогам МСА 315 щодо ідентифікації ризиків суттєвих викривлень (табл.1.2).

Отже, раціонально побудована класифікаційна система є ключовою передумовою ефективного обліку, аудиту та управління основними засобами. Вона забезпечує достовірність фінансової інформації, підвищує якість внутрішнього контролю та сприяє зміцненню фінансової стабільності підприємства.

Таблиця 1.2.

Використання класифікації основних засобів в аудиторському процесі

Етап аудиту	Завдання аудитора	Зв'язок із класифікацією
Підготовчий	Визначення об'єктів перевірки, оцінка ризиків	Використання класифікації для формування вибірки за групами активів
Основний	Перевірка правильності оцінки, амортизації, переоцінки	Співставлення облікових процедур із класифікаційними ознаками
Заключний	Формування висновків і рекомендацій	Аналіз ефективності використання груп основних засобів

Джерело: власна розробка автора

На підготовчому етапі аудиту основних засобів класифікація виступає інструментом для визначення складу об'єктів перевірки, їх групування (виробничі, невиробничі, орендовані, законсервовані тощо) та оцінки потенційних ризиків. Вона дає можливість аудитору обґрунтовано сформулювати вибірку, визначити рівень суттєвості та окреслити ділянки, де найбільш імовірні помилки або викривлення облікової інформації [23].

На основному етапі класифікація забезпечує перевірку правильності бухгалтерського відображення операцій з основними засобами: оцінки об'єктів, нарахування амортизації, проведення переоцінок, визначення строків корисного використання та обліку витрат на ремонт і модернізацію. Порівняння фактичних процедур з класифікаційними ознаками допомагає аудитору виявляти помилки, зокрема некоректне віднесення активів до груп чи застосування невідповідних методів амортизації.

На заключному етапі класифікація використовується для узагальнення результатів перевірки та оцінки ефективності використання різних груп основних засобів - будівель, машин, обладнання, транспортних засобів. Аудитор аналізує рівень фондівіддачі, ступінь зносу й оновлення, а також вплив активів на фінансові результати підприємства, формуючи управлінські рекомендації щодо оптимізації їх структури.

У цілому класифікація забезпечує системність і логічність аудиту, підвищуючи якість перевірки та обґрунтованість висновків. Вона створює управлінські передумови ефективного використання активів, оскільки впорядковує їх рух, підвищує прозорість облікових процесів і забезпечує узгодженість між аналітичним та синтетичним обліком.

Класифікація зміцнює контроль за використанням майна: дозволяє своєчасно виявляти недіючі або надлишкові активи, оцінювати їх технічний стан і рівень зносу. Вона також формує інформаційну базу для аналітичного аудиту структури основних засобів за функціональними, віковими та галузевими ознаками, що дає змогу оцінити технологічний рівень активів, динаміку їх відтворення та потребу в інвестиціях [24].

Завдяки класифікації керівництво отримує структуровану інформацію для планування модернізації, визначення пріоритетів інвестування, формування амортизаційної політики й бюджету капітальних витрат. Вона також забезпечує порівнянність облікових даних між підприємствами та галузями, що підвищує аналітичну цінність фінансової звітності та її зрозумілість для інвесторів, кредиторів і інших зовнішніх користувачів.

1.3. Особливості обліку і аудиту основних засобів в сільськогосподарських підприємствах

Основні засоби сільськогосподарських підприємств - це матеріальні активи, що багаторазово використовуються у виробничому процесі, зберігаючи натуральну форму та поступово переносячи свою вартість на продукцію через амортизацію. На відміну від загальногосподарського сектору, до аграрних основних засобів належать не лише будівлі, споруди та техніка, а й специфічні об'єкти: тваринницькі ферми, силосні та кормові сховища, іригаційні системи, плодові насадження й виноградники.

У структурі активів аграрних підприємств частка основних засобів сягає 55–65 %, що свідчить про високу капіталомісткість галузі, тоді як середній рівень їх зносу перевищує 60 %, що створює ризики для продуктивності та фінансової стабільності [25].

Організація обліку основних засобів у сільському господарстві визначається низкою галузевих особливостей. Згідно з П(С)БО 7 та МСБО 16, такі активи визнаються за умови їх використання протягом періоду понад один рік, однак аграрна специфіка значно впливає на методику їх обліку (дод. А.3).

По-перше, сезонність використання техніки (тракторів, комбайнів, сівалок тощо) формує потребу в особливому підході до амортизації. Найчастіше застосовується виробничий метод, який забезпечує пропорційність амортизації обсягу виконаних робіт і більш точно відображає витрати сезонного виробництва [26].

По-друге, аграрні основні засоби тісно пов'язані з біологічними активами. Тваринницькі ферми, зерносховища чи меліоративні системи безпосередньо обслуговують процеси вирощування рослин та утримання тварин, що впливає на розподіл ремонтних витрат, визначення строку корисного використання та порядок розподілу амортизації.

По-третє, ремонтні роботи часто виконуються централізовано, а витрати стосуються кількох об'єктів одночасно. Це потребує спеціальних реєстрів та

методів розподілу, зокрема пропорційно до машино-годин або вартості об'єктів, щоб уникнути викривлення собівартості продукції [27].

По-четверте, значну роль відіграє державна підтримка. Частина основних засобів надходить через гранти, субсидії, міжнародну допомогу чи гарантійні кредити. Їх оцінка має здійснюватися з урахуванням умов безоплатного отримання та принципу обачності, що є важливим аспектом аудиторської перевірки.

По-п'яте, висока інфляція та зношеність технічного парку зумовлюють необхідність регулярної переоцінки активів. Вона забезпечує актуальність балансової вартості, коректність амортизаційних розрахунків та достовірність фінансової звітності, відповідно до П(С)БО 7 і МСБО 16 [28].

Отже, облік основних засобів у сільському господарстві має комплексний характер і враховує сезонність, біологічну специфіку виробництва, складність ремонтних робіт, вплив державної підтримки та потребу в періодичній переоцінці. Ці особливості формують вимоги до точності оцінки активів, своєчасності відображення їх руху та забезпечення достовірності фінансової інформації, що є основою для прийняття ефективних управлінських рішень.

Особливості обліку основних засобів у сільському господарстві зумовлені галузевою специфікою, сезонністю робіт, високою зношеністю техніки та різноманітністю джерел її надходження. Однією з важливих характеристик є амортизаційна політика: аграрні підприємства найчастіше застосовують виробничий або прямолінійний метод, які враховують сезонність навантажень та забезпечують економічно обґрунтоване розподілення витрат. Коректний вибір методу амортизації суттєво впливає на достовірність фінансових результатів та реалістичність звітності [29].

Джерела надходження основних засобів - придбання, безоплатне отримання, створення власними силами або фінансування за рахунок державних програм - визначають порядок формування первісної вартості. Правильне включення витрат на доставку, монтаж, реєстрацію та інші супутні послуги є передумовою достовірності подальших облікових оцінок. Для аграрного сектору характерна

значна частка техніки, отриманої за грантовими чи державними програмами, що потребує уважного документального підтвердження та застосування принципу обачності.

Через інфляційні процеси та інтенсивне фізичне і моральне старіння техніки переоцінка основних засобів є невід'ємною складовою облікової політики аграрних підприємств. Її проведення відповідно до вимог П(С)БО 7 та МСБО 16 забезпечує підтримання відповідності між балансовою та ринковою вартістю активів, що є важливим для формування достовірної та порівнюваної фінансової звітності [29].

Вибуття основних засобів у сільськогосподарських підприємствах переважно пов'язане з непридатністю техніки через інтенсивні сезонні навантаження. Це зумовлює підвищені вимоги до документального оформлення - складання актів списання (ОЗ-3, ОЗ-4), визначення ліквідаційної вартості та правильного відображення фінансових результатів таких операцій у регістрах бухгалтерського обліку.

Аудит основних засобів у аграрному секторі має комплексний характер і враховує сезонність використання техніки, значну кількість територіально розосереджених об'єктів та підвищений рівень зносу. Його основна мета полягає у підтвердженні достовірності, законності та обґрунтованості облікових операцій, а також у перевірці ефективності управління матеріально-технічною базою.

Серед першочергових завдань аудитора - перевірка формування первісної вартості, зокрема документів щодо придбання, будівництва, монтажу або безоплатного отримання активів. Аудитор має оцінити правильність включення всіх витрат, пов'язаних із приведенням об'єкта у стан готовності до експлуатації, та перевірити відсутність необґрунтованих капітальних витрат [30].

Окремий напрям аудиту - оцінка обґрунтованості вибору методів амортизації. З огляду на сезонність експлуатації техніки важливо, щоб метод відповідав обліковій політиці та реальним умовам використання активів. Контроль правильності амортизаційних нарахувань має ключове значення для достовірності фінансових показників (дод. А.4).

Важливим є також аудит ремонтів, модернізації та реконструкції, адже в аграрних підприємствах нерідко трапляються помилки у віднесенні витрат до капітальних чи поточних. Перевіряється наявність актів виконаних робіт, дефектних відомостей, кошторисів, а особлива увага приділяється розмежуванню видів ремонтів відповідно до критеріїв П(С)БО 7.

Контроль за вибуттям об'єктів включає перевірку актів списання, визначення ліквідаційної вартості та правильності відображення фінансових результатів. У сільському господарстві це актуально через значну зношеність і часте списання техніки.

Одним із ключових елементів аудиту є інвентаризація. Через територіальну розгалуженість господарств аудитор має перевірити як наявність інвентаризаційних описів, так і фактичну наявність та стан активів. Така перевірка дозволяє виявити недостачі, надлишки або невикористовувані об'єкти, що можуть потребувати списання або передачі в оренду [31].

Отже, аудит основних засобів у сільському господарстві охоплює не лише перевірку облікових процедур, а й оцінку ефективності використання активів, технічного стану, обґрунтованості управлінських рішень та дотримання нормативних вимог. Його результати є основою для вдосконалення технічної політики підприємства, оптимізації інвестицій у виробничі потужності та підвищення продуктивності аграрного виробництва.

На етапі аудиту амортизації аудитор перевіряє обґрунтованість вибору методу та строків її нарахування. З огляду на сезонність аграрного виробництва, важливо визначити, чи коректно застосовані виробничий або прямолінійний методи та чи узгоджуються вони з обліковою політикою підприємства. Саме правильність амортизаційних нарахувань забезпечує реальність витрат і достовірність фінансових результатів.

Наступним напрямом є аудит ремонтів, модернізації та реконструкції. У сільському господарстві такі операції мають вагомий обсяг через інтенсивний знос техніки, тому аудитор повинен оцінити правильність розмежування поточних та капітальних витрат. Витрати на підтримання об'єкта в робочому

стані не підлягають капіталізації, тоді як роботи, що підвищують майбутні економічні вигоди, збільшують вартість активу [32]. Це дозволяє уникнути викривлення собівартості продукції та балансових показників.

Інвентаризація основних засобів є особливо важливою для аграрних підприємств через територіальну розосередженість техніки, споруд та складських об'єктів. Аудитор перевіряє повноту її проведення, достовірність результатів, відповідність інвентаризаційних даних бухгалтерським записам та коректність оформлення актів. Інвентаризація дає можливість виявити нестачі, пошкодження та невикористовувані об'єкти, що можуть підлягати списанню чи передачі.

Аудит вибуття основних засобів передбачає контроль законності їх ліквідації, реалізації або безоплатної передачі. Для аграрних підприємств це особливо актуально через часті випадки морального старіння техніки та її непридатності до експлуатації. Аудитор перевіряє наявність актів списання (ОЗ-3, ОЗ-4), правильність визначення залишкової вартості та коректність відображення результатів вибуття у звітності.

Нормативно-правове регулювання обліку й аудиту основних засобів у сільському господарстві ґрунтується на багаторівневій системі актів. Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» визначає загальні принципи обліку, вимоги до фінансової звітності та відповідальність керівників за її достовірність. Він формує юридичну основу організації обліку основних засобів як ключового елементу виробничо-технічного потенціалу аграрного сектору.

Діяльність аудиторів регламентує Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність», який забезпечує професійну незалежність, якість аудиторських послуг і правову основу проведення перевірок [33]. Це особливо важливо для аграрного сектору, де аудит основних засобів відіграє ключову роль у підтвердженні достовірності оцінки матеріально-технічної бази.

Методологічною базою для обліку виступають П(С)БО 7 «Основні засоби» та МСБО 16 «Основні засоби», що регламентують порядок визнання, оцінки, амортизації, переоцінки, знецінення та вибуття активів. П(С)БО 7 орієнтований на

національну практику, тоді як МСБО 16 забезпечує міжнародну порівнюваність фінансової інформації.

Податковий кодекс України визначає правила нарахування амортизації для податкових цілей, порядок формування податкових різниць і відображення результатів вибуття. Для аграрних підприємств правильне узгодження податкового та бухгалтерського обліку є критично важливим для прозорості фінансових результатів.

Методологія аудиту базується на Міжнародних стандартах аудиту, серед яких найбільш значущими є МСА 500 (докази), МСА 530 (вибірка), МСА 540 (бухгалтерські оцінки), МСА 550 (пов'язані сторони) та МСА 560 (події після дати балансу). Їх застосування забезпечує об'єктивність, системність і порівнюваність результатів аудиторської перевірки.

Загалом нормативна база формує комплексний механізм узгодження облікових, аудиторських і податкових процедур, що особливо важливо з огляду на складність структури основних засобів аграрних підприємств, їх капіталомісткість та залежність від природно-кліматичних факторів [34]. Рационально організований облік і системний аудит сприяють підвищенню достовірності фінансової звітності, ефективності використання активів і формуванню інвестиційної привабливості аграрного бізнесу.

У підсумку взаємодія облікової та аудиторської систем забезпечує надійну інформаційно-аналітичну основу для управлінських рішень, зміцнення фінансової стійкості та конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств у сучасних умовах реформування галузі.

Висновки до 1 розділу.

Проведене теоретичне дослідження підтвердило, що основні засоби є ключовою складовою економічного потенціалу підприємства, формуючи його матеріально-технічну базу, визначаючи рівень технологічного розвитку та впливаючи на конкурентоспроможність і фінансову стійкість. Їх економічна

сутність полягає у здатності багаторазово брати участь у виробництві продукції, поступово передаючи свою вартість через амортизаційні відрахування.

Основні засоби виконують виробничу, інвестиційну, відтворювальну та контрольну функції. Для сільськогосподарських підприємств вони мають специфічні особливості - сезонність використання, територіальну розосередженість, високу капіталомісткість та залежність від природно-кліматичних умов, що потребує адаптованих методичних підходів до їх обліку й аудиту.

Визначення складу та класифікації основних засобів забезпечує методологічну основу для їх оцінки, амортизації, переоцінки та контролю. Обґрунтоване класифікування активів створює умови для раціонального управління матеріальними ресурсами та планування інвестицій у модернізацію виробничого потенціалу.

Облік основних засобів виконує інформаційну й аналітичну функції, забезпечуючи менеджмент достовірними даними для ухвалення управлінських рішень. Аудит, своєю чергою, виступає інструментом незалежного контролю, спрямованим на перевірку достовірності звітності та оцінку ефективності використання активів.

Узагальнюючи, встановлено, що ефективна система обліку та аудиту основних засобів є важливою складовою управління підприємством, оскільки забезпечує прозорість фінансової інформації, контроль за станом і рухом активів, виявлення резервів підвищення ефективності та формування обґрунтованих рішень щодо оновлення й відтворення основних засобів.

Теоретичні положення розділу формують науково-методичне підґрунтя для подальшого дослідження організаційних та методичних аспектів обліку й аудиту основних засобів у сільськогосподарських підприємствах.

РОЗДІЛ 2

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

2.1. Організаційно-економічна характеристика об'єкта дослідження.

СТОВ «Бучанське» розташоване в південній частині Київського Полісся. Відстань до обласного центру 30 км. На території господарства розташований населений пункт Гостомель.

Господарство знаходиться в зоні із сприятливими умовами для вирощування різних видів сільськогосподарських культур. Середньорічна температура повітря 7°C, максимальна - 38°C, мінімальна - -34°C; клімат - помірно-континентальний і він є сприятливим для вирощування високих врожаїв районуваних сільськогосподарських культур. Рельєф місцевості - мало хвиляста рівнина, яка пересічена ярами, що дає змогу на всіх полях розміщувати просапні культури, ефективно використовувати сільськогосподарську техніку невисокої потужності. Торф'яники, заплави річок осушені - використовуються для вирощування кормових культур.

Загальна площа земель СТОВ «Бучанське» становить 778 га, в тому числі: рілля – 695 га, багаторічні насадження – 83 га.

Землі господарства - це різного виду чорноземи, причому економічна оцінка його ґрунтів значно вища, ніж в середньому по району, що свідчить про наявність додаткових можливостей для одержання вищих врожаїв.

Напрямок господарства – овоче-молочний, з розвитком зернових культур та картоплярства.

Основними виробничими підрозділами є: рільнича, садова, польова бригади, теплична, тракторна, МТФ, цех реалізації, торгівлі (два магазини).

Кількість працюючих становить 100 чоловік. З них 46 зайнятих в тваринництві та 54 – в рослинництві. В сезон польових робіт в господарстві працюють наймані працівники з інших областей України.

В господарстві не вистачає техніки для збирання врожаю та різних сільськогосподарських робіт. Тому господарство також орендує техніку та автотранспорт.

Господарство одержує протягом року дотацію на реалізоване молоко, а також на посів зернових.

Господарство СТОВ «Бучанське» прибуткове завдяки галузі рослинництва. Галузь тваринництва в господарстві збиткова. Високі ціни на корма, електроенергію, техніку, і низькі ціни на реалізовану сільськогосподарську продукцію (молоко, м'ясо) – є основними факторами збитковості господарства.

Основним джерелом надходження коштів на підприємстві є реалізація овочів, картоплі.

Господарство працює з фірмою «КРАФТ Фудз Україна» по вирощуванні чипсової картоплі.

Реалізація картоплі є основним джерелом надходження коштів.

Кожного року навесні СТОВ «Бучанське» у банку «АВАЛЬ» бере кредити 400-500 тис.грн.

Також фірма «КРАФТ» надає товарний кредит у сумі 600 тис.грн. Завдяки цим коштам, виручці, господарство закупляє все необхідне: сировину та матеріали, техніку, обладнання для ведення прибуткового господарства.

Контроль за вирощуванням, збором, реалізацією сільськогосподарської продукції веде цілий апарат управління: директор підприємства, головний агроном, головний зоотехнік, механік, три бухгалтера.

Розміщення управлінського апарату централізовано. Мають всі робочі місця, оснащені обчислювальною технікою. Рівень механізації обробки даних невеликий, але в перспективі господарство планує комп'ютеризувати всі робочі місця.

Аналізуючи дані з таблиці 2.1, перш за все можна зробити висновок про мінімальну зміну угідь у 2024 році відносно 2023. Що стосується 2022 року, то видно різку зміну кількості площі. Все це пов'язано з тимчасовою відмовою

підприємства від галузі тваринництва. Так як на 2022 рік на підприємстві в галузі тваринництва працювало 23 особи.

Таблиця 2.1

Склад сільськогосподарських угідь СТОВ «Бучанське»

Показники	Рік			2023 р. у	2024 р. у
	2022р.	2023	2024	% до 2022 р.	% до 2023 р.
Площа с/г угідь всього, га	748	370	379	49,46	102,43
У тому числі рілля, га	665	359	360	53,98	100,28

Джерело: розраховано на основі даних СТОВ «Бучанське»

Досить важливим та необхідним виробничим фактором чи ресурсом у сільському господарстві поряд із землею є праця. Носіями здатності до праці є трудові ресурси, які приймають участь у виробництві продукції.

Трудові ресурси - це працездатне населення, яке за своїми віковими, фізичними і освітніми даними відповідає повній сфері діяльності.

Таблиця 2.2

Трудові ресурси у СТОВ «Бучанське»

Показники	Рік			2023 р. у	2024 р. у
	2022р.	2023	2024	% до 2022 р.	% до 2023 р.
Середньорічна чисельність працівників зайнятих у сільському виробництві	58	42	40	72,41	95,24
в т.ч. у рослинництві	35	42	40	120	95,24
в т.ч. у тваринництві	23	-	-	-	-

Джерело: розраховано на основі даних СТОВ «Бучанське»

Висновком з вище наведеної табл. 2.2 є таке ж постійне зменшення персоналу СТОВ «Бучанське». Так, слід відмітити, що у 2022 році 23 працівники були зайняті в галузі тваринництва, а у 2023 і 2024 роках на підприємстві працювали тільки фахівці з галузі рослинництва. Це обумовлене низькими реалізаційними цінами продукції тваринництва, що в свою чергу обумовлене невисокою її якістю. Тому підприємство повністю змінило спеціалізацію в сторону рослинництва.

**Динаміка показників виробничо-господарської діяльності СТОВ
«Бучанське» тис. грн.**

Показники	Рік			2023 р. у	2024 р. у
	2022р.	2023	2024	% до 2022 р.	% до 2023 р.
Виручка від реалізації продукції	6862	3431	4237	50	123,49
Собівартість реалізованої продукції	6804	3488	4111	51,26	117,86
Валовий прибуток/збиток	58	-57	126	-	-
Рентабельність, %	0.85	-1,63	4.65	-	-
Інші операційні доходи	1457	1144	693	78,52	60,58
Адміністративні витрати	354	342	397	96,61	116,08
Витрати на збут	284	227	106	79,93	46,69
Інші операційні витрати	808	1113	389	137,75	34,95
Фінансовий результат від операційної діяльності	69	-645	202	-	-
Фінансовий результат до оподаткування	68	-645	140	-	-
Витрати з податку на прибуток	-	-	27	-	-
Чистий фінансовий результат	68	-645	113	-	-

Джерело: розраховано на основі даних СТОВ «Бучанське»

Аналізуючи дані табл. 2.4 можна сказати про досить нестабільну ситуацію. Виручка від реалізації продукції у 2022 році склала 6862 тис. грн., що рівно на половину більше ніж у наступному, 2023 році. Виручка за 2024 рік становить 4237 тис. грн., що на 23.49% більше за попередній рік.

У 2022 році підприємство при реалізації продукції отримало збиток на суму 57 тис. грн., що є досить негативним показником. Отже, це не завадило у 2024 році отримати прибуток в 126 тис. грн.

2.2. Особливості відображення в обліку основних засобів

Для обліку основних засобів Планом рахунків передбачені рахунки: № 10 "Основні засоби" і № 13 "Знос необоротних активів". Виділений рахунок № 11 "Інші необоротні активи", сальдо якого разом з сальдо рахунка № 10 "Основні засоби" відображаються в балансі загальною сумою за статтею "Основні засоби".

Бухгалтерський облік основних засобів, що використовуються у виробничій діяльності підприємств, за сумою витрат, пов'язаних із виготовленням, придбанням, доставкою, спорудженням, встановленням, страхуванням під час транспортування, державною реєстрацією, реконструкцією, модернізацією основних засобів, ведеться на рахунку № 10 "Основні засоби" із застосуванням субрахунків (рахунків другого порядку).

На субрахунку №101 "Земельні ділянки" ведеться облік земельних ділянок.

На субрахунку № 102 "Капітальні витрати на поліпшення земель" ведеться облік капітальних вкладень на поліпшення земель (меліоративні, осушувальні, іригаційні та інші роботи).

На субрахунку № 103 "Будинки та споруди" ведеться облік руху та наявності будівель, споруд, їх структурних компонентів та передавальних пристроїв, включаючи частини будівель.

На субрахунку № 104 "Машини та обладнання", № 105 "Транспортні засоби", № 106 "Інструменти, прилади та інвентар" ведеться облік руху та наявності автомобілів включаючи вузли і запасні частини, якими вони комплектуються (двигуни, мости, запасні колеса, підйомники, інструмент, інвентар тощо), меблів, побутових електронних, оптичних, електромеханічних приладів та інструментів, електронно-обчислювальних та інших машин для автоматичної обробки інформації, інформаційних систем, телефонів, мікрофонів, рацій, іншого конторського (офісного) обладнання, устаткування та приладдя до них [35].

На субрахунках № 107 "Робоча і продуктивна худоба", № 108 "Багаторічні насадження" здійснюється облік відповідно робочої і продуктивної худоби, багаторічних насаджень.

На субрахунку № 109 "Інші основні засоби" ведеться облік руху і наявності інших основних засобів, що не відображені на субрахунках № 101-108.

У Плані рахунків для окремих видів основних засобів застосовується специфічний або спрощений порядок обліку. Малоцінні та швидкозношувані предмети (МШП), термін експлуатації яких перевищує один рік, відображаються у складі необоротних активів на субрахунку № 112 "Малоцінні необоротні матеріальні активи", по яких нараховується знос. У Балансі сальдо рахунків № 10 "Основні засоби" і № 11 "Інші необоротні матеріальні активи" відображається загальною сумою за статтею "Основні засоби".

Таблиця 2.4.

Придбання основних засобів

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
	Дт	Кт
Отримано основні засоби за договором постачання	15	63
Відображено суму ПДВ, яка включена до вартості меблів	641	63
Проведено оплату за договором постачання	63	31
Витрати на транспортування основних засобів	15	63
Відображено суму ПДВ у складі транспортних витрат	641	63
Витрати зі складання та встановлення основних засобів	15	66, 65
Проведено оплату транспортних послуг	63	31
Зарахування ОЗ до об'єктів основних засобів	10, 11	15

Джерело: розраховано на основі даних СТОВ «Бучанське»

Синтетичний облік ведеться в журналі-ордері № 4. В цьому журналі вказується назва об'єкта, що поступив або вибув, первісна вартість, знос, залишкова вартість.

Аналітичний облік основних засобів ведеться по кожному об'єкту за допомогою карток обліку руху основних засобів (форма № 03-8) - загальних для будов і споруд, а також для машин, обладнання, інструменту, виробничого і

господарського інвентарю, замість № 03-6 "Інвентарна картка обліку основних засобів" (для будов і споруд) і № 03-7 "Опис інвентарних карток обліку основних засобів" (для машин, обладнання, інструменту, виробничого і господарського інвентарю).

Таблиця 2.5.

**Порядок відображення в бухгалтерському обліку вибуття об'єктів
основних засобів**

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
	Дт	Кт
Відображено дохід від продажу основних засобів	377	742
Відображена сума податкових зобов'язань з ПДВ	742	64
Списаний знос основних засобів	131	10, 11
Списана залишкова вартість основних засобів	286	10, 11
Отримана виручка від покупця	311	377

Джерело: розраховано на основі даних СТОВ «Бучанське»

Кожному об'єкту основних засобів присвоюється інвентарний номер, який зберігається за цим об'єктом протягом усього періоду його експлуатації на даному підприємстві. Він проставляється в усіх первинних документах, що оформлюють наявність і рух об'єкта: типова форма № 03-1 "Акт прийому-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів", "Акт на списання основних засобів" форма № 03-3 тощо.

На підприємствах, що мають невелику кількість об'єктів, аналітичний облік основних засобів ведуть за допомогою інвентарних книг.

Для контролю за зберіганням інвентарних карток складають в одному примірнику "Опис інвентарних карток обліку основних засобів" (типова форма № 03-7) у розрізі класифікаційних груп. Для пооб'єктного обліку основних засобів в місцях їх знаходження, експлуатації ведуться інвентарні списки основних засобів (типова форма № 03-9), в яких вказуються інвентарний номер, повна назва і первісна вартість об'єкта, вибуття (переміщення).

Аналітичний облік основних засобів відображає технічну та економічну характеристики об'єкта, його місцезнаходження, первісну оцінку і переоцінку (індексацію), а також норму, амортизаційних відрахувань (норму зносу).

В аналітичному обліку відображають усі зміни, що сталися за час експлуатації основних засобів.

Бухгалтерський облік витрат на виготовлення, спорудження, придбання інвентарних об'єктів основних засобів, реконструкцію, модернізацію, технічне переозброєння, а також витрат на розвідку (дорозвідку) та облаштування будь-яких запасів (родовищ) корисних копалин (по кожному кар'єру, шахті, свердловині) здійснюється на рахунку № 15 "Капітальні інвестиції".

Бухгалтерський облік зносу необоротних активів ведеться на пасивному рахунку № 13 "Знос необоротних активів", на якому відкрито субрахунки:

- № 131 "Знос основних засобів";
- № 132 "Знос інших необоротних матеріальних активів";
- № 133 "Знос нематеріальних активів".

Нарахування зносу здійснюється за рахунок витрат виробництва (витрат обігу у торгівлі). Документами, що підтверджують право на списування нарахованого зносу на витрати, є Акт введення в експлуатацію основних засобів.

Рахунок 15 "Капітальні інвестиції" призначений для обліку витрат на придбання або створення матеріальних і нематеріальних необоротних активів.

Рахунок 15 "Капітальні інвестиції" має такі субрахунки:

- 151 "Капітальне будівництво";
- 152 "Придбання (виготовлення) основних засобів";
- 153 "Придбання (виготовлення) інших необоротних матеріальних активів";
- 154 "Придбання (створення) нематеріальних активів";
- 155 "Формування основного стада".

За дебетом рахунку 15 "Капітальні інвестиції" відображається збільшення зазначених витрат на придбання або створення матеріальних та нематеріальних

необоротних активів, за кредитом - їх зменшення (введення в дію, прийняття в експлуатацію придбаних або створених нематеріальних активів тощо).

На субрахунку 151 "Капітальне будівництво" відображаються витрати на будівництво, що здійснюється як господарським, так і підрядним способом для власних потреб підприємства.

На цьому субрахунку також ведеться облік устаткування, що підлягає монтажу в процесі будівництва, та авансові платежі для фінансування вказаного будівництва.

Субрахунок 152 "Придбання (виготовлення) основних засобів" призначений для обліку витрат на придбання або виготовлення власними силами матеріальних активів, облік яких ведеться на рахунку 10 "Основні засоби" (крім об'єктів будівництва та основного стада).

На субрахунку 153 "Придбання (виготовлення) інших необоротних матеріальних активів" відображаються витрати підприємства (організації, установи) на придбання або виготовлення власними силами матеріальних активів, облік яких ведеться на рахунку 11 "Інші необоротні матеріальні активи".

На субрахунку 154 "Придбання (створення) нематеріальних активів" відображаються витрати підприємства на придбання або створення власними силами активів, облік яких ведеться на рахунку 12 "Нематеріальні активи".

На субрахунку 155 "Формування основного стада" обліковуються витрати на формування основного стада робочої та продуктивної худоби (крім тварин, які обліковуються на рахунку 21 "Тварини на вирощуванні та відгодівлі").

Синтетичний облік ведеться в журналі-ордері № 4.

В цьому журналі вказується назва об'єкта, що поступив або вибув, первісна вартість, знос, залишкова вартість.

Кореспонденції рахунків з обліку придбання основних засобів наведено в таблиці 2.6.

Кореспонденції з обліку вибуття основних засобів наведені в таблиці 2.7.

Аналітичний облік основних засобів ведеться по кожному об'єкту за допомогою карток обліку руху основних засобів. Кожному об'єкту основних

засобів присвоюється інвентарний номер, який зберігається за цим об'єктом протягом усього періоду його експлуатації на даному підприємстві [36]. Він проставляється в усіх первинних документах, що оформлюють наявність і рух об'єкта.

Аналітичний облік основних засобів відображає технічну та економічну характеристики об'єкта, його місцезнаходження, первісну оцінку і переоцінку (індексацію), а також норму, амортизаційних відрахувань (норму зносу). В аналітичному обліку відображають усі зміни, що сталися за час експлуатації основних засобів [7].

Таблиця 2.6

Придбання основних засобів

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
	Дт	Кт
Отримано основні засоби за договором постачання	15	63
Відображено суму ПДВ, яка включена до вартості меблів	641	63
Проведено оплату за договором постачання	63	31
Витрати на транспортування основних засобів	15	63
Відображено суму ПДВ у складі транспортних витрат	641	63
Витрати зі складання та встановлення основних засобів	15	66, 65
Проведено оплату транспортних послуг	63	31
Зарахування ОЗ до об'єктів основних засобів	10, 11	15

Джерело: розраховано на основі даних СТОВ «Бучанське»

Оренда - це засноване на договорі термінове платне користування майном, необхідним орендарю для здійснення ним підприємницької діяльності.

Оренда може бути операційною та фінансовою. Фінансова оренда - це оренда, яка передбачає передачу всіх ризиків та вигід, пов'язаних з правом користування та володіння активами. Оренда вважається фінансовою, якщо: орендар набуває права власності на орендовані активи після закінчення строку оренди; орендар має можливість та намір придбати об'єкт оренди за ціною, нижчою за його справедливую вартість на дату придбання; строк оренди становить більшу частину строку корисного використання об'єкта оренди [37].

**Порядок відображення в бухгалтерському обліку вибуття об'єктів
основних засобів**

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
	Дт	Кт
Відображено дохід від продажу основних засобів	377	742
Відображена сума податкових зобов'язань з ПДВ	742	64
Списаний знос основних засобів	131	10,11
Списана залишкова вартість основних засобів	286	10,11
Отримана виручка від покупця	311	377

Джерело: розраховано на основі даних СТОВ «Бучанське»

Оперативна оренда передбачає передачу майна орендарю у платне користування на строк, менший за період амортизації 90% його вартості. Після завершення договору об'єкт повертається орендодавцю й може бути знову переданий в оренду. Фінансова оренда, навпаки, укладається на строк, не менший періоду амортизації 60% вартості майна, і передбачає його перехід у власність орендаря після закінчення договору [38].

При оперативній оренді майно залишається на балансі орендодавця, а у орендаря обліковується на позабалансовому рахунку 01. Орендна плата відноситься на витрати відповідних рахунків (23, 91, 92, 93), а після повернення об'єкт списується з рахунку 01. У разі фінансової оренди об'єкт зараховується на баланс орендаря як основний засіб, по ньому нараховується амортизація, а мінімальні орендні платежі визнаються фінансовими витратами (субрахунок 952). Зобов'язання відображаються на субрахунку 531 з подальшим переведенням короткострокової частини на субрахунок 612.

Оперативна оренда (лізинг) як господарська операція передбачає передачу основних фондів на строк, що не перевищує строк їх повної амортизації, з обов'язковим поверненням власнику [39]. Фінансова оренда передбачає придбання орендодавцем активу за замовленням орендаря з подальшим переходом права власності після завершення договору [40].

Передача й повернення об'єкта оформлюються актом приймання-передачі. Орендодавець продовжує обліковувати основні засоби на рахунку 10, а орендар -

на забалансовому рахунку 01 за балансовою вартістю орендодавця. Протягом строку оренди орендодавець нараховує амортизацію на рахунку 23 у кореспонденції з рахунком 131.

Орендна плата включає амортизацію, прибуток орендодавця та ПДВ. До орендної плати не включаються витрати на послуги орендодавця чи утримання майна, а також сплата земельного податку, який згідно із Законом України «Про плату за землю» сплачує власник земельної ділянки.

У практиці орендних відносин застосовуються низка спеціальних понять: невідмовна орендна угода - договір, що може бути розірваний лише у визначених випадках або за згодою орендодавця; негарантована ліквідаційна вартість - частина вартості, не забезпечена гарантіями її отримання; непередбачена орендна плата - величина, що залежить від показників діяльності (обсяг продажів, інфляція тощо); орендна ставка відсотка, ставка можливих позик орендаря, строк оренди - категорії, що використовуються для розрахунку теперішньої вартості платежів і оцінки зобов'язань; суборенда - передання орендарем об'єкта третій особі на умовах, визначених договором.

У процесі виробництва основні засоби втрачають свою споживну вартість і переносять її на створюваний з їх участю продукт. Внаслідок цього основні засоби втрачають виробничі якості і, якщо вони не можуть бути відновлені шляхом ремонту або модернізації чи відновлення стає економічно не вигідним, їх ліквідовують.

Таким чином, у процесі виробництва відбувається кругообіг вартості основних засобів. Так, їх вартість у вигляді амортизаційних відрахувань включається в собівартість виробленої продукції. У процесі її реалізації надходить виручка. Частина цієї виручки є відшкодуванням зношених основних засобів і спрямовується на капітальні вкладення для оновлення основних засобів.

Необхідно розрізняти терміни «знос» і «амортизація», їх використовують для пояснення одного і того ж явища, проте вони відображають різні процеси. Якщо знос означає поступову втрату вартості (тобто втрату фізичних і моральних якостей) основних засобів у процесі виробництва, то амортизація показує

поступове перенесення вартості основних засобів у міру їх зносу на новостворюваний продукт.

Порядок нарахування і використання амортизаційних відрахувань у бухгалтерському обліку визначено законодавством та П(С)БО 7 «Основні засоби».

Для узагальнення інформації про нараховану амортизацію та індексацію зносу необоротних активів, що підлягають амортизації, передбачено пасивний контрактивний рахунок 13 «Знос (амортизація) необоротних активів». За кредитом рахунку 13 відображається нарахування амортизації необоротних активів, а за дебетом її зменшення. Узагальнення інформації про суму зносу тих необоротних активів, облік яких ведеться на рахунку 10 «Основні засоби», відображається на субрахунку 131 «Знос основних засобів», а узагальнення інформації про суму зносу тих необоротних активів, облік яких ведеться на рахунку 11 «Інші необоротні матеріальні активи», здійснюється на субрахунку 132 «Знос інших необоротних матеріальних активів». Аналітичний облік за рахунком 13 ведеться відповідно за видами основних засобів та інших необоротних матеріальних активів.

Амортизація – систематичний розподіл вартості, яка амортизується, необоротних активів протягом строку їх корисного використання (експлуатації).

Так, згідно Податковим Кодексом передбачено, що амортизації підлягають витрати на: придбання основних фондів та нематеріальних активів для власного виробничого використання, включаючи витрати на придбання племінної худоби та придбання, закладення і вирощування багаторічних насаджень до початку плодоношення; самостійне виготовлення основних фондів для власних виробничих потреб, включаючи витрати на виплату заробітної плати працівникам, які були зайняті на виготовленні таких основних фондів; проведення всіх видів ремонту, реконструкції, модернізації та інших видів поліпшення основних фондів; поліпшення якості земель, не пов'язаних з будівництвом, зокрема іригація, осушення, збагачення та інше капітальне покращення землі.

Суми амортизаційних відрахувань вилученню до бюджету не підлягають, а також не можуть бути базою для нарахування будь-яких податків, зборів (обов'язкових платежів).

Не підлягають амортизації витрати платника податку на: придбання і відгодівлю продуктивної худоби; вирощування багаторічних плодоносних насаджень; придбання основних фондів або нематеріальних активів з метою їх подальшого продажу іншим особам чи їх використання як комплектуючих (складових частин) інших основних фондів, призначених для подальшого продажу іншим особам; утримання основних фондів, що знаходяться на консервації. Згідно із Податковим Кодексом передбачено з метою нарахування амортизації для визначення в подальшому оподатковуваного прибутку підприємства, основні фонди підлягають розподілу за такими групами:

- група 1 – будівлі, споруди, їх структурні компоненти та передавальні пристрої, в тому числі житлові будинки та їх частини (квартири і місця загального користування), вартість капітального покращення землі;

- група 2 – автомобільний транспорт та вузли (запасні частини) до нього, меблі, побутові електронні, оптичні, електромеханічні прилади та інструменти, інше конторське (офісне) обладнання, устаткування та приладдя до них.

- група 3 – будь-які інші основні фонди, не включені до груп 1,2 і 4.

- група 4 – електронно-обчислювальні машини, інші машини для автоматичної обробки інформації, їх програмне забезпечення, пов'язані з ними засоби зчитування або друку інформації, інші інформаційні системи, телефони (у тому числі сотові), мікрофони і рації, вартість яких перевищує вартість малоцінних товарів (предметів)

У бухгалтерському обліку амортизація нараховується на всі основні засоби крім землі та незавершених капітальних вкладень і призупиняється на період їх реконструкції, модернізації, добудови, дообладнання та консервації. На об'єкти зовнішнього благоустрою, житлові будинки та автодороги загального користування амортизація нараховується з одночасним визнанням доходу на суму нарахованої амортизації (табл.2.8).

Кореспонденція рахунків за обліком нарахування амортизації основних засобів

Зміст господарських операцій	Кореспонденція рахунків	
	Дебет	Кредит
Нарахована амортизація основних засобів, пов'язаних з капітальним будівництвом	151"Капітальне будівництво"	131"Знос основних засобів"
Нарахована амортизація основних засобів, пов'язаних з придбанням або виготовленням основних засобів	152"Придбання (виготовлення) основних засобів"	131"Знос основних засобів"
Нарахована амортизація основних засобів, безпосередньо пов'язаних з виробництвом	23 "Виробництво"	131"Знос основних засобів"
Нарахована амортизація основних засобів загальновиробничого призначення	91"Загальновиробничі витрати"	131"Знос основних засобів"
Нарахована амортизація основних засобів адміністративного призначення	92"Адміністративні витрати"	131"Знос основних засобів"
Нарахована амортизація основних засобів, пов'язаних зі збутом продукції (робіт, послуг)	93 "Витрати на збут"	131"Знос основних засобів"

Джерело: розраховано на основі даних СТОВ «Бучанське»

На суму нарахованої амортизації збільшуються витрати підприємства відповідно до виду діяльності і зносу основних засобів (табл. 2.9).

Нарахування амортизації здійснюється протягом строку корисного використання (експлуатації) об'єкта, який встановлюється підприємством при визнанні цього об'єкта активом (при зарахуванні на баланс), і призупиняється на період його реконструкції, модернізації, добудови, дообладнання та консервації.

При визначенні строку корисного використання (експлуатації) слід урахувувати: очікуване використання об'єкта підприємством з урахуванням його потужності або продуктивності; фізичний та моральний знос, що передбачається; правові або інші обмеження щодо строків використання об'єкта та інші фактори.

Строк корисного використання (експлуатації) об'єкта основних засобів переглядається в разі зміни очікуваних економічних вигод від його використання.

Амортизація об'єкта основних засобів нараховується, виходячи з нового строку корисного використання, починаючи з місяця, наступного за місяцем зміни строку корисного використання.

Згідно із П(С)БО 7 амортизація основних засобів (крім інших необоротних матеріальних активів) нараховується із застосуванням таких методів:

- 1) прямолінійного;
- 2) зменшення залишкової вартості;
- 3) прискореного зменшення залишкової вартості;
- 4) кумулятивного;
- 5) виробничого.

Треба зауважити, що підприємство може застосовувати норми і методи нарахування амортизації основних засобів, передбачені податковим законодавством. Отже, шостим методом нарахування амортизації, є податковий.

Нарахування амортизації проводиться щомісячно. Підприємства з сезонним характером виробництва річну суму амортизації нараховують протягом періоду роботи підприємства у звітному році.

Місячна сума амортизації при застосуванні методів зменшення залишкової вартості, прискореного зменшення залишкової вартості, прямолінійного та кумулятивного визначається діленням річної суми амортизації на 12.

Нарахування амортизації починається з місяця, наступного за місяцем, у якому об'єкт основних засобів став придатним для корисного використання.

Нарахування амортизації припиняється, починаючи з місяця, наступного за місяцем вибуття об'єкта основних засобів.

2.3. Порядок проведення інвентаризації основних засобів та відображення її результатів в обліку

Основним нормативним документом, що регламентує порядок проведення інвентаризації основних засобів і нематеріальних активів, є «Інструкція з інвентаризації основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів і документів, розрахунків та інших статей балансу». Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» інвентаризація майна, коштів і зобов'язань є обов'язковою процедурою

для всіх підприємств незалежно від форми власності з метою підтвердження правильності та достовірності облікових даних.

Відповідальність за організацію інвентаризації несе керівник підприємства: він визначає об'єкти, строки та періодичність її проведення (крім випадків, коли інвентаризація є обов'язковою). Обов'язкова інвентаризація здійснюється, зокрема, при: передачі та приватизації майна державних підприємств, зміні матеріально відповідальних осіб, виявленні крадіжок чи зловживань, техногенних аваріях, пожежах, стихійних лихах, ліквідації підприємства, за рішенням суду чи вимогою уповноважених органів. Перед складанням річної звітності майно також підлягає інвентаризації, за винятком об'єктів, перевірених після 1 жовтня звітного року. Будівлі та споруди інвентаризуються не рідше одного разу на три роки, бібліотечні фонди – раз на п'ять років, інші основні засоби – щонайменше раз на рік. При колективній матеріальній відповідальності інвентаризація обов'язкова при зміні керівника бригади або істотній зміні її складу. Обліку підлягають також цінності, що не належать підприємству і відображаються на позабалансових рахунках.

Основними завданнями інвентаризації є: установлення фактичної наявності основних засобів, нематеріальних активів, запасів, грошових коштів, цінних паперів, незавершеного виробництва; виявлення лишків і нестач шляхом зіставлення фактичних даних із бухгалтерським обліком; ідентифікація застарілих, частково зіпсованих, невикористовуваних матеріальних цінностей та нематеріальних активів; перевірка умов зберігання та експлуатації майна; оцінка реальності вартості активів, відображених у балансі, та обґрунтованості дебіторської й кредиторської заборгованості, резервів та витрат майбутніх періодів.

Для проведення інвентаризації створюється інвентаризаційна комісія, склад якої затверджується наказом керівника. Інвентаризація не проводиться за відсутності повного складу комісії або матеріально відповідальних осіб. До її початку перевіряють наявність і стан облікових реєстрів, технічних паспортів, документів на майно, передане чи отримане в оренду, на зберігання або тимчасове

користування; за потреби документи уточнюються й дооформлюються. Комісія також з'ясовує причини невідображення змін в обліку та встановлює винних осіб.

Кожний об'єкт основних засобів заноситься до інвентаризаційного опису із зазначенням інвентарного номера, найменування, призначення, року випуску, основних технічних характеристик. Інвентаризаційний опис є переліком майна із зазначенням кількості та вартості; він складається у двох примірниках: один передається до бухгалтерії, другий зберігається у матеріально відповідальній особі. Інвентарний номер використовується для аналітичного обліку і контролю за збереженням майна та не змінюється протягом усього строку його експлуатації.

Процес інвентаризації включає низку послідовних етапів. Спочатку керівник ревізійної (інвентаризаційної) бригади погоджує з адміністрацією проведення інвентаризації, комісії надають описи з даними бухгалтерського обліку. У ході фактичної перевірки об'єктів здійснюється візуальний огляд, звірка інвентарних номерів, характеристик та вартості з обліковими даними, фіксуються випадки нестач чи надлишків, відчуження частин складних об'єктів. Результати перевірки оформлюють інвентаризаційними описами (актами), які підписують усі члени комісії та матеріально відповідальні особи; у разі відмови від підпису складається відповідна відмітка з поясненням.

Паралельно перевіряється наявність і правильність оформлення договорів про повну чи часткову матеріальну відповідальність, організація поточного внутрішнього контролю за збереженням основних засобів, своєчасність та повнота проведення попередніх інвентаризацій. Окремо аналізується рух основних засобів: законність їх оприбуткування, правильність документального оформлення внутрішнього переміщення, доцільність ліквідації чи реалізації об'єктів.

У процесі документальної перевірки контролюється: коректність оформлення актів приймання-передачі основних засобів (наявність усіх реквізитів, відповідність вартості, кореспонденція рахунків, зазначення місця експлуатації, технічних характеристик, норм амортизації); ведення інвентарних карток обліку основних засобів і відповідність їх даних первинним документам;

суцільна перевірка операцій з вибуття (ліквідації, реалізації, безоплатної передачі); правильність віднесення об'єктів до складу основних засобів (щоб уникнути включення МШП до необоротних активів); відповідність групування основних засобів вимогам податкового законодавства та П(С)БО 7 «Основні засоби», зокрема щодо розрахунку амортизації.

Підприємство може застосовувати різні методи нарахування амортизації в бухгалтерському і податковому обліку залежно від очікуваного способу отримання економічних вигод. Ревізор перевіряє дотримання вимог щодо зміни методу амортизації (з наступного місяця після ухвалення рішення), правильність техніко-економічних розрахунків амортизаційних відрахувань та відповідність нарахування амортизації вимогам податкового законодавства, зокрема за першою групою основних фондів.

Окремо аналізується списання витрат на ремонт, у тому числі дотримання обмежень щодо віднесення до валових витрат вартості ремонтних робіт (до 10 % балансової вартості власних основних засобів на початок податкового періоду). Також перевіряють повноту та своєчасність відображення операцій в облікових регістрах (журнал № 4, Головна книга), правильність кореспонденції рахунків і відповідність записів типовій кореспонденції.

На завершальному етапі оцінюють технічний стан і ефективність використання основних засобів за показниками фондівіддачі, фондомісткості, коефіцієнтів змінності та використання виробничої потужності, аналізують динаміку цих показників і резерви підвищення ефективності. В інвентаризаційних актах фіксують також незавершені та введені в експлуатацію, але не оформлені належними документами об'єкти, а також надлишкові й невикористовувані предмети, у тому числі дорогі речі, придбані без виробничої потреби.

Наприкінці перевіряють повноту і своєчасність проведення інвентаризацій та коректність відображення їх результатів у бухгалтерському обліку. Матеріали інвентаризації групуються, оформлюється підсумковий акт, який затверджує керівник підприємства. На підставі цих матеріалів у бухгалтерії визначаються

результати – лишки або нестачі, що стають основою для управлінських рішень, коригування облікових даних і посилення системи внутрішнього контролю.

Висновки до 2 розділу

У ході дослідження встановлено, що СТОВ «Бучанське» має достатньо розвинену матеріально-технічну базу, до якої входять будівлі, споруди, сільськогосподарська техніка та транспортні засоби. Ефективність їх використання суттєво впливає на виробничі результати та фінансову стійкість підприємства.

Система обліку основних засобів відповідає вимогам П(С)БО 7 та внутрішній обліковій політиці, забезпечуючи належне документальне оформлення операцій із надходження, вибуття та ремонту активів. Разом із тим виявлено недоліки в аналітичному обліку, зокрема щодо відображення модернізації та переоцінки основних засобів.

Облік ведеться з використанням автоматизованої системи, проте її функціональність потребує оновлення та інтеграції з сучасними програмними продуктами (1С:Підприємство, BAS ERP). Це підвищить точність даних, оперативність звітності та якість аналітичного контролю.

Амортизація нараховується переважно прямолінійним методом, що формально відповідає нормативам, однак не завжди враховує специфіку сезонного використання техніки. Доцільним є застосування виробничого методу для окремих груп машин.

Підприємство дотримується вимог щодо інвентаризації, але система контролю за збереженням активів у віддалених підрозділах потребує посилення. Оптимізації також потребує внутрішній аудит та формування управлінської звітності про ефективність використання основних засобів.

Отже, система обліку основних засобів у СТОВ «Бучанське» є загалом нормативно узгодженою, однак потребує модернізації в частині програмного

забезпечення, методів амортизації та системи внутрішнього контролю, що сприятиме підвищенню якості управління майновим потенціалом підприємства.

РОЗДІЛ 3.

АУДИТ ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

3.1. Мета, завдання та об'єкти аудиту основних засобів

Метою аудиту основних засобів є встановлення достовірності, повноти, законності та обґрунтованості відображення інформації про необоротні активи у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності підприємства. Аудитор має підтвердити відповідність облікових даних фактичному стану активів, правильність їх оцінки та дотримання підприємством норм чинного законодавства, П(С)БО, МСБО.

Результатом аудиторської перевірки є незалежна професійна думка щодо правильності відображення у звітності даних про наявність, рух, оцінку, амортизацію та збереження основних засобів. Отримана інформація дає змогу користувачам фінансової звітності - власникам, інвесторам, кредиторам, контролюючим органам - отримати впевненість у достовірності показників розділу «Необоротні активи». Проведення аудиту також сприяє виявленню недоліків в організації обліку, помилок у формуванні первісної вартості, у нарахуванні амортизації чи переоцінці активів, а також дозволяє оцінити ефективність системи внутрішнього контролю та запобігти можливим викривленням і зловживанням [41].

Аудит основних засобів виконує контрольну, аналітичну, оціночну та профілактичну функції. Контрольна функція забезпечує перевірку правильності документального оформлення й відповідності записів даним інвентаризації. Аналітична - передбачає оцінку структури та динаміки основних засобів, рівня оновлення, ефективності їх використання. Оціночна - пов'язана з визначенням реальної вартості активів, коректністю проведених переоцінок і ліквідацій. Профілактична - полягає у попередженні помилок і зловживань, а також розробленні рекомендацій щодо вдосконалення облікової політики та підвищення результативності управління активами.

Для досягнення мети аудиту вирішується комплекс взаємопов'язаних завдань: перевірка первісного визнання та правильності формування вартості

об'єктів; оцінка достовірності класифікації основних засобів відповідно до П(С)БО 7; контроль правильності нарахування амортизації та обґрунтованості вибраного методу; перевірка законності переоцінки та наявності ознак знецінення активів; перевірка розмежування поточних і капітальних витрат на ремонти та модернізацію; контроль правильності обліку вибуття основних засобів; оцінка стану збереження майна та ефективності внутрішнього контролю; перевірка відповідності обліку нормативно-правовим актам України та міжнародним стандартам [42].

Якісно проведений аудит основних засобів забезпечує об'єктивність фінансової звітності, підвищує рівень фінансової дисципліни, запобігає викривленням та сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень [43]. Він охоплює всі етапи життєвого циклу активів — від їх надходження до вибуття - і забезпечує комплексне бачення ефективності використання майна підприємства. Узагальнена характеристика основних завдань аудиту СТОВ «Бучанське» наведена в дод. Б.1

Подані напрями аудиту СТОВ «Бучанське» свідчать про комплексний характер перевірки, що охоплює весь життєвий цикл основних засобів — від первісного визнання до вибуття. Кожен етап має власну ціль, набір контрольних процедур і очікувані результати, які у сукупності забезпечують достовірність фінансової інформації підприємства.

На етапі первісного визнання аудитор перевіряє правильність документального оформлення операцій з надходження активів, достовірність формування їх первісної вартості та законність здійснених господарських операцій. Під час класифікації об'єктів з'ясовується відповідність групування основних засобів вимогам П(С)БО 7 або МСБО 16, що забезпечує коректність подальшої амортизації та фінансової звітності.

Важливою складовою є аудит амортизації, у межах якого оцінюється обґрунтованість вибраного методу, правильність нарахувань та їх відповідність нормативним вимогам і обліковій політиці підприємства [44]. Перевірка переоцінки та знецінення спрямована на підтвердження правильності визначення

справедливої вартості активів та документального оформлення змін їх балансової вартості.

Операції з ремонту, модернізації та реконструкції аудитуються з метою встановлення коректності розмежування поточних і капітальних витрат. На етапі вибуття основних засобів аналізується повнота оформлення документів, дотримання процедур списання та правильність визначення фінансових результатів.

Особливу увагу приділено інвентаризації та збереженню майна, що забезпечує підтвердження фактичної наявності активів, їх технічного стану та відповідності даним обліку. Завершальний етап стосується оцінки дотримання нормативно-правових вимог, стандартів бухгалтерського обліку та податкового законодавства.

Узагальнюючи результати, слід зазначити, що окремі напрями аудиту мають самостійне значення, однак лише їх сукупність формує системну оцінку стану та використання майнових ресурсів підприємства. Комплексна перевірка дозволяє ідентифікувати ризики, недоліки внутрішнього контролю, можливі порушення, а також визначити резерви підвищення ефективності управління основними засобами. Отримана інформація стає основою для вдосконалення облікової політики, оптимізації структури активів і зміцнення фінансової стійкості підприємства [45].

Аудит основних засобів також включає аналіз ефективності управління активами - рівня фондівдачі, технічного стану, рентабельності, ступеня зносу. Ці оцінки є інформаційною базою для інвестиційного планування, модернізації технічної бази та визначення стратегічних пріоритетів розвитку.

Під впливом цифровізації аудит набуває аналітично-консультативного спрямування: він не лише виявляє помилки, а й сприяє пошуку резервів підвищення ефективності використання активів та поліпшення системи управління.

У процесі аудиту використовується широкий комплекс документів: первинні документи (акти приймання-передачі, інвентарні картки, акти списання),

реєстри аналітичного та синтетичного обліку, фінансова звітність, внутрішні розпорядчі документи (зокрема наказ про облікову політику), національні та міжнародні стандарти аудиту й обліку. Їх комплексне застосування забезпечує формування доказової бази перевірки, достовірність оцінки стану основних засобів та обґрунтованість аудиторського висновку.

Система документального забезпечення (табл. 3.1) охоплює всі етапи життєвого циклу основних засобів - надходження, введення в експлуатацію, модернізацію, амортизацію, інвентаризацію та вибуття. Її використання дозволяє аудитору отримати всебічну й об'єктивну інформацію про стан і рух активів, виявити недоліки в обліку, внутрішньому контролі та технічному обслуговуванні основних засобів.

Аналіз документальної бази дає змогу визначити системні ризики управління основними засобами: можливі помилки в амортизаційних нарахуваннях, неправомірне розмежування витрат, неповне відображення переоцінки або знецінення активів. Отримані результати дозволяють аудитору формулювати практичні рекомендації щодо вдосконалення документообігу, посилення контрольних процедур і підвищення прозорості облікових процесів.

Таким чином, документальне забезпечення аудиту виступає не лише технічною основою для підтвердження господарських операцій, а й аналітичним інструментом, що забезпечує якість фінансової звітності та обґрунтованість управлінських рішень, сприяючи зміцненню фінансової стабільності підприємства.

Нормативну основу аудиту формує система національних і міжнародних документів, що регламентують методологію перевірки, порядок ведення обліку та принципи оцінки активів. Базовим законодавчим актом є Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», який визначає загальні принципи обліку та вимоги до достовірності фінансової інформації. Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» встановлює правові засади аудиту, вимоги до незалежності аудитора, якості аудиторських послуг та аудиторських доказів.

**Документальне забезпечення аудиту основних засобів СТОВ
«Бучанське»**

Категорія джерела	Назва документа	Основний зміст / призначення	Роль у процесі аудиту
Первинні документи бухгалтерського обліку	Акт приймання-передачі (форма ОЗ-1)	Фіксує введення об'єкта в експлуатацію	Підтвердження законності надходження активів
	Акт списання (форми ОЗ-3, ОЗ-4)	Засвідчує ліквідацію або реалізацію об'єктів	Контроль правильності вибуття активів
	Інвентарна картка (форма ОЗ-6)	Містить дані про характеристики, вартість, амортизацію	Перевірка аналітичного обліку основних засобів
	Ордери, накладні, рахунки-фактури	Підтверджують витрати на придбання, ремонт, модернізацію	Перевірка достовірності первісної вартості
Регістри бухгалтерського обліку	Журнали-ордери, оборотно-сальдові відомості, Головна книга	Узагальнюють дані обліку основних засобів	Забезпечують взаємозв'язок аналітичного і синтетичного обліку
Фінансова звітність	Баланс, Звіт про фінансові результати, Примітки	Містять агреговану інформацію про активи	Сприяють оцінці достовірності фінансових показників
Внутрішні документи	Наказ про облікову політику підприємства	Визначає методи обліку, оцінки, амортизації, переоцінки	Оцінка відповідності облікової політики П(С)БО та МСБО

Джерело: власна розробка автора.

Ключове місце у національній системі обліку займає П(С)БО 7 «Основні засоби», що регламентує порядок визнання, оцінки, амортизації, переоцінки та вибуття необоротних активів. Для підприємств, що застосовують міжнародні стандарти, орієнтиром є МСБО 16 «Основні засоби», який забезпечує узгодженість облікових процедур із міжнародною практикою.

Методологічні аспекти аудиту визначають Міжнародні стандарти аудиту (МСА). Зокрема, МСА 500 регулює вимоги до аудиторських доказів, МСА 530 - формування вибірки, МСА 540 - аудит бухгалтерських оцінок (амортизації, переоцінки, знецінення), МСА 550 - аналіз операцій з пов'язаними сторонами, МСА 560 - врахування подій після звітної дати.

Значну роль також відіграють норми Податкового кодексу України, який регламентує податкові різниці, що виникають через розбіжності між

бухгалтерськими та податковими правилами амортизації, переоцінки та вибуття активів. Це дозволяє аудитору перевірити коректність взаємозв'язку фінансового та податкового обліку.

Отже, нормативно-правова база забезпечує єдину систему методичних та правових орієнтирів, що гарантують об'єктивність, порівнянність і прозорість аудиторських процедур. Її дотримання є ключовою передумовою високої якості аудиту основних засобів у СТОВ «Бучанське» (табл. 3.2).

Таблиця 3.2.

Нормативно-правова база аудиту основних засобів СТОВ «Бучанське»

Рівень регулювання	Нормативний акт / стандарт	Роль у процесі аудиту
Національне законодавство	Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні»	Встановлює правову базу бухгалтерського обліку
	Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність»	Забезпечує незалежність і об'єктивність перевірки
	Податковий кодекс України (розділ III)	Узгоджує податковий та фінансовий облік
Національні стандарти обліку	П(С)БО 7 «Основні засоби»	Використовується для перевірки відповідності національним вимогам
Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку	МСБО 16 «Основні засоби»	Застосовується при складанні звітності за МСФЗ
Міжнародні стандарти аудиту (МСА)	МСА 500 «Аудиторські докази»	Забезпечує доказову базу аудиторського висновку
	МСА 530 «Аудиторська вибірка»	Підвищує репрезентативність результатів аудиту
	МСА 540 «Аудит бухгалтерських оцінок»	Гарантує об'єктивність оцінкових показників
	МСА 550 «Пов'язані сторони»	Забезпечує прозорість фінансових відносин
	МСА 560 «Події після дати балансу»	Гарантує актуальність фінансової інформації

Джерело: власна розробка автора.

Як показано в таблиці 3.3, нормативно-правова база аудиту основних засобів має багаторівневу структуру, що охоплює національне законодавство, П(С)БО, міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (МСБО) та міжнародні стандарти аудиту (МСА). Кожен рівень виконує власну функцію у забезпеченні якості аудиторської перевірки.

Національне законодавство формує правові засади обліку й аудиту. Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність» визначає принципи ведення обліку та вимоги до достовірності звітності, тоді як Закон «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» регламентує статус аудитора та вимоги до проведення перевірок. Податковий кодекс забезпечує узгодження бухгалтерського і податкового обліку, зокрема щодо амортизації, переоцінки та вибуття активів.

Національні стандарти бухгалтерського обліку, передусім П(С)БО 7 «Основні засоби», встановлюють правила визнання, оцінки та амортизації активів для підприємств, що звітують за національними вимогами. МСБО 16 «Основні засоби» забезпечує прозорість та уніфікованість методології обліку на рівні міжнародної практики, що є важливим для підприємств, які працюють на зовнішніх ринках.

Міжнародні стандарти аудиту виконують методологічну функцію. МСА 500 визначає вимоги до аудиторських доказів, МСА 530 - до формування вибірки, МСА 540 - до перевірки оцінок (амортизації, переоцінки, знецінення), МСА 550 - до аналізу операцій із пов'язаними сторонами, МСА 560 - до врахування подій після звітної дати. Дотримання цих стандартів гарантує неупередженість і професійну якість аудиту.

Узагальнюючи, нормативно-правова база створює системну основу для проведення якісної аудиторської перевірки, забезпечує достовірність облікових даних, законність операцій та гармонізацію української практики з міжнародними вимогами. Вона зміцнює довіру інвесторів, підвищує фінансову дисципліну та мінімізує управлінські ризики у сфері використання основних засобів.

Документальне та нормативне забезпечення є фундаментом достовірного аудиту. Його системність дозволяє аудитору встановити коректність ведення обліку, відповідність звітності законодавчим вимогам і реальність господарських операцій. Поєднання національних і міжнародних стандартів формує єдиний методологічний простір, що забезпечує комплексний підхід до оцінки фінансово-господарської діяльності підприємства.

Належне документальне забезпечення гарантує прозорість інформаційних потоків, своєчасне виявлення відхилень і достовірність даних щодо руху основних засобів - від надходження до вибуття. Це також створює підґрунтя для реалізації аналітичної функції аудиту: ідентифікації неефективних рішень, визначення резервів зростання фондівіддачі та підвищення технічного рівня виробничої бази.

Таким чином, ефективна нормативно-документальна система є ключовим чинником результативності аудиту основних засобів. Вона трансформує аудит із формальної перевірки на аналітичний інструмент, що підтримує підвищення ефективності управління, зміцнення фінансової дисципліни та формування стійкого розвитку підприємства.

3.2. Організація та етапи проведення аудиту основних засобів

Аудит основних засобів є складним, багатостадійним процесом, що потребує системного підходу, професійного судження та дотримання етичних і методологічних стандартів. Для забезпечення достовірності результатів перевірка здійснюється поетапно, що дає змогу охопити всі аспекти обліку, оцінки, збереження й використання основних засобів підприємства.

Перший, організаційно-аналітичний етап передбачає підготовку до аудиту: укладення договору, визначення обсягу та термінів робіт, ознайомлення з діяльністю підприємства, його галузевими особливостями, структурою активів, системою обліку та контролю. Аудитор вивчає облікову політику щодо оцінки основних засобів, методів амортизації, переоцінки, обліку ремонтів і класифікації об'єктів [46], оцінює систему внутрішнього контролю та визначає аудиторський ризик, суттєвість показників і ключові ділянки обліку. На основі цього формується програма аудиту.

Другий, основний етап має аналітично-дослідницький характер і включає безпосередню перевірку документів, реєстрів і звітності. Аудитор перевіряє правильність формування первісної вартості об'єктів, повноту відображення їх надходження та введення в експлуатацію, коректність класифікації, методів і сум

амортизації, дотримання вимог П(С)БО 7 щодо переоцінки та знецінення. Окрему увагу приділяють зіставленню результатів інвентаризації з даними обліку, виявленню нестач, надлишків і неефективного використання активів. На цьому етапі формується основна доказова база за допомогою документальних і аналітичних процедур.

Третій, узагальнюючо-аналітичний етап передбачає систематизацію виявлених порушень, оцінку їх суттєвості та впливу на фінансову звітність, формування висновків щодо якості обліку й ефективності внутрішнього контролю. На цій основі аудитор готує аудиторський висновок (звіт) із незалежною думкою щодо достовірності відображення операцій з основними засобами та розробляє рекомендації щодо вдосконалення облікової політики, посилення контролю за рухом активів, оптимізації амортизаційної політики й підвищення ефективності використання майна.

У процесі аудиту основних засобів СТОВ «Бучанське» часто виявляються типові порушення, зумовлені недосконалістю облікової політики, слабким внутрішнім контролем, формальним підходом до інвентаризації та документування операцій. Найпоширенішими є: неправильне оформлення первинних документів, відсутність інвентарних номерів і актів приймання-передачі; помилки у формуванні первісної вартості та капіталізації витрат; несвоєчасне введення об'єктів в експлуатацію; порушення методики нарахування амортизації; невідображення вибуття чи результатів переоцінки; розбіжності між даними обліку та фактичною наявністю активів. Такі недоліки призводять до викривлення балансу, фінансових результатів і податкових зобов'язань.

Для виявлення порушень аудитор застосовує комплекс методів контролю: зустрічну перевірку (зіставлення даних різних документів і реєстрів), аналітичні процедури (порівняння фактичних показників із попередніми періодами, плановими та середньогалузевими значеннями [47]), метод контрольного порівняння, арифметичну перевірку розрахунків, вибіркоче тестування та інвентаризацію як найнадійніший інструмент підтвердження фактичної наявності

активів. Сукупне використання цих методів забезпечує отримання достатніх і належних аудиторських доказів.

Типові порушення, узагальнені в дод. Б.2, відображають системний характер проблем: слабку організацію облікового процесу, недостатню координацію між бухгалтерською службою та матеріально відповідальними особами, недоліки внутрішнього контролю. Їх систематизація за видами, наслідками, методами виявлення та аудиторськими процедурами дає змогу аудитору краще структурувати перевірку, оцінити ризики й зосередити увагу на найбільш критичних ділянках.

Отже, ефективність аудиту основних засобів визначається не лише обсягом перевірених документів, а й комплексністю застосування методів контролю, глибиною аналітичних процедур і здатністю аудитора встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між обліковими помилками, організаційними недоліками та фінансовими ризиками. Саме системний, поетапний підхід забезпечує високу якість аудиту, достовірність його результатів та формування обґрунтованих рекомендацій щодо вдосконалення управління основними засобами.

Порівняно частим порушенням є несвоєчасне введення об'єктів в експлуатацію, що безпосередньо впливає на правильність розрахунку амортизації та розподіл витрат між звітними періодами. Для його виявлення аудитор застосовує контрольне порівняння дат первинних документів із журналами введення в експлуатацію, що дає змогу виявити хронологічні розбіжності.

Найбільш масовими за кількістю і впливом на фінансові результати є помилки при нарахуванні амортизації: неправильний вибір методу, необґрунтовані строки корисного використання, ігнорування ліквідаційної вартості, зміна методу без належного обґрунтування. Це призводить до суттєвого перекручення витрат і прибутку [48]. Для перевірки таких випадків аудитор застосовує арифметичний перерахунок та вибіркове тестування, зіставляючи фактичні нарахування з положеннями облікової політики.

Важливою проблемою є невідображення вибуття або переоцінки основних засобів: об'єкти, які продані, списані чи ліквідовані, залишаються на балансі,

завищуючи активи та спотворюючи фінансовий результат. Для їх виявлення використовуються зустрічна перевірка (звірення актів списання, реєстрів обліку та балансу) й аналітичні процедури, які дають змогу оцінити вплив розбіжностей на звітність. Ознакою слабкої інвентаризаційної дисципліни є невідповідність даних обліку фактичній наявності активів; у таких випадках проводиться повна інвентаризація з порівнянням її результатів з аналітичними реєстрами.

Поширеними є помилки при класифікації ремонтних витрат, коли капітальні ремонти відносять до поточних або навпаки, що впливає на витрати періоду й залишкову вартість активів. Для їх виявлення аудитор аналізує кошториси, акти виконаних робіт та первинні документи, оцінюючи економічний зміст операції, а не лише її формальне відображення. Системного характеру набувають порушення при визначенні строків корисного використання: довільне або недостатньо обґрунтоване встановлення строків суперечить принципам облікової політики та впливає на обсяг амортизації. У цьому разі аудитор порівнює строки експлуатації з технічною документацією, паспортами обладнання та галузевими нормативами, використовуючи аналітичний аналіз і вибіркове тестування.

Загальний аналіз показує, що найефективнішими інструментами виявлення порушень є інвентаризація, зустрічна перевірка та аналітичні процедури, які забезпечують комплексне охоплення основних аспектів обліку. Систематизація типових порушень і методів їх виявлення дозволяє структурувати процес перевірки, концентрувати увагу на найбільш ризикових ділянках, знижувати аудиторський ризик і посилювати внутрішній контроль.

Ефективність аудиту основних засобів значною мірою залежить від професійної компетентності аудитора, його здатності не лише фіксувати порушення, а й аналізувати їх причини, наслідки та взаємозв'язок з іншими аспектами фінансово-господарської діяльності [49]. Важливо розрізняти технічні помилки (арифметичні, документальні, процедурні) та системні порушення, зумовлені недоліками облікової політики або слабкою організацією внутрішнього контролю.

Комплексне поєднання документального, аналітичного та фактичного контролю (інвентаризації) забезпечує аудитору повноту доказової бази. Документальний контроль підтверджує законність операцій, аналітичний дозволяє виявити тренди й аномалії, а фактичний підтверджує реальне існування й технічний стан активів. Важливою є також реалізація ризик-орієнтованого підходу, коли основна увага приділяється ділянкам із найбільшою ймовірністю викривлень (переоцінка, ліквідація, визначення строків корисного використання).

Узагальнення результатів аудиту основних засобів СТОВ «Бучанське» та формування аудиторського висновку є завершальним і одним із найвідповідальніших етапів. Аудитор систематизує виявлені порушення, оцінює їх суттєвість, аналізує причини та вплив на фінансову звітність, робить висновок щодо достатності отриманих доказів і обирає тип аудиторської думки.

Звіт незалежного аудитора складається відповідно до вимог МСА 700 і містить оцінку достовірності фінансової звітності, характеристику системи внутрішнього контролю, опис ключових порушень і рекомендації щодо їх усунення. Залежно від результатів перевірки, аудитор може надати безумовно-позитивний, умовно-позитивний, негативний висновок або відмовитися від його надання; негативний висновок формується у випадку суттєвих викривлень, що спотворюють реальний фінансовий стан підприємства [50].

Таким чином, ефективний аудит основних засобів виходить за межі формальної перевірки облікових записів і перетворюється на комплексний аналітичний інструмент. Він забезпечує об'єктивну оцінку економічного стану підприємства, зміцнює систему внутрішнього контролю, сприяє поліпшенню фінансових результатів і підвищенню довіри інвесторів, власників та інших користувачів до фінансової звітності.

3.3. Напрями удосконалення аудиту основних засобів

Сучасні умови господарювання вимагають постійного вдосконалення системи аудиту основних засобів як важливого інструменту забезпечення достовірності фінансової звітності, ефективного управління активами та зміцнення фінансової стійкості підприємства. Динамічні зміни законодавства, цифровізація обліку та зростання ризиків викривлення інформації зумовлюють потребу в оновленні традиційних методик, посиленні аналітичного складника та адаптації аудиторських процедур до нових викликів.

Удосконалення аудиту основних засобів доцільно будувати на трьох взаємопов'язаних засадах: методологічній модернізації, технологічній трансформації та підвищенні професійної компетентності аудиторів. Методологічне оновлення передбачає впровадження ризик-орієнтованого підходу, коли основна увага зосереджується на ділянках із найбільшою ймовірністю викривлень (переоцінка, амортизація, списання, ремонти), а також розширення спектра аналітичних процедур - горизонтального, вертикального та факторного аналізу. Це дозволяє виявляти приховані тенденції, оцінювати структуру й динаміку основних засобів, виявляти ризики, неочевидні при формальній перевірці первинних документів. Важливим є також поєднання фінансового та управлінського аудиту, коли перевіряється не лише правильність облікових записів, а й ефективність використання виробничих потужностей, інвестиційних програм, ремонтів і модернізацій.

Окремого значення набуває уніфікація робочої документації аудитора, стандартизація форм звітів і процедур, а також перехід до цифрового зберігання аудиторських файлів. Це підвищує якість доказової бази, забезпечує порівнянність результатів між аудиторами та полегшує зовнішній контроль якості.

Технологічна модернізація аудиту перетворює його з переважно ручної перевірки вибірок на інтелектуально-аналітичний процес. Використання автоматизованих систем аудиту (АСА) дає змогу швидко опрацьовувати великі масиви облікових даних, виявляти арифметичні й логічні невідповідності та формувати аналітичні звіти. Інструменти на базі штучного інтелекту та Big Data

дозволяють моделювати тенденції зміни вартості основних засобів, прогнозувати їх знецінення, ідентифікувати нетипові операції та зони підвищеного ризику. Важливим є також впровадження безпаперового аудиту на основі електронних документів із використанням кваліфікованих електронних підписів, що підвищує оперативність і захищеність інформації.

Інтегровані облікові системи (ERP) та аналітичні панелі (dashboard) забезпечують аудиторам оперативний доступ до даних про структуру, рух, знос і ефективність використання основних засобів, а сучасні засоби візуалізації спрощують оцінку тенденцій та відхилень. Перспективним напрямом є застосування блокчейн-технологій для формування незмінних реєстрів операцій, що підвищує прозорість і надійність облікових даних.

Отже, методологічні та технологічні напрями удосконалення аудиту основних засобів спрямовані на формування інтегрованої, аналітично орієнтованої та цифрово підтриманої системи контролю. Вони забезпечують підвищення якості аудиторських процедур, оптимізацію трудовитрат, зміцнення довіри користувачів до фінансової звітності та трансформацію аудиту в стратегічний інструмент управління активами. Основні технологічні інновації, їх зміст і очікуваний ефект у процесі аудиту основних засобів узагальнено в дод. Б.3.

Технологічні інновації суттєво змінюють підхід до аудиту основних засобів, забезпечуючи якісно новий рівень точності, швидкості та надійності перевірки. Використання автоматизованих систем аудиту (АСА) дає змогу інтегрувати дані з бухгалтерських програм, автоматизувати перевірку арифметичної та логічної коректності операцій, формувати стандартизовані аудиторські докази, що знижує ризик технічних помилок і підвищує ефективність процесу. Застосування AI та Big Data розширює аналітичні можливості: алгоритми машинного навчання дозволяють виявляти нетипові операції, оцінювати ризики шахрайства, моделювати знецінення активів і зміни їх вартості, що особливо важливо для підприємств із великим обсягом основних засобів.

Безпаперовий аудит, оснований на електронних документах і цифрових підписах, прискорює обмін інформацією, зменшує адміністративні витрати та

підвищує захищеність даних. ERP-системи формують інтегроване інформаційне середовище, забезпечуючи аудитору доступ до актуальних фінансових даних у режимі реального часу, що дозволяє оперативно виявляти розбіжності між бухгалтерським і податковим обліком та оцінювати відповідність облікової політики П(С)БО і МСФЗ. Аналітичні панелі (dashboard) забезпечують візуалізацію показників стану та руху основних засобів, їх зносу й ефективності використання, сприяючи моніторингу ризиків. Перспективним напрямом є впровадження блокчейн-технологій, які створюють захищені, незмінні реєстри облікових операцій, мінімізуючи ризики маніпуляцій і фальсифікацій. У сукупності ці інновації формують підґрунтя для переходу до інтелектуального аудиту нового покоління, що поєднує контрольну, аналітичну й консультативну функції та посилює прозорість звітності й фінансову стійкість підприємства.

Організаційно-професійні напрями вдосконалення аудиту основних засобів пов'язані насамперед із розвитком людського капіталу та підвищенням якості організації аудиторського процесу. Ключовим є системне підвищення кваліфікації аудиторів у сферах МСФЗ, МСА, податкового законодавства та цифрових технологій, опанування аналітичних програм, автоматизованих систем перевірки, інструментів ризик-менеджменту та ІТ-безпеки. Важливе значення має впровадження програм внутрішнього контролю якості аудиту, які забезпечують незалежний перегляд виконаних робіт, контроль дотримання стандартів і повноти аудиторських доказів.

Розвиток етичної культури аудиторської професії - ще один пріоритетний напрям. Дотримання принципів незалежності, об'єктивності, конфіденційності та чесності є основою довіри до аудиту. Паралельно необхідно вдосконалювати комунікацію між аудитором і клієнтом, зосереджуючись не лише на формальній перевірці, а й на консультативній підтримці з питань обліку основних засобів, амортизаційної політики, оцінки та переоцінки активів. Перспективними є створення галузевих баз аудиторських ризиків та поглиблення галузевої спеціалізації аудиторів (аграрний, промисловий, будівельний тощо), що підвищує якість оцінок і дозволяє враховувати специфіку активів у різних секторах. У

сукупності ці кроки формують сучасну модель аудиту, орієнтовану не лише на констатацію порушень, а й на підвищення ефективності управління активами та прозорості фінансової звітності.

Інституційно-нормативні напрями вдосконалення аудиту основних засобів пов'язані з модернізацією законодавчої та методичної бази, посиленням нагляду за якістю аудиторських послуг і забезпеченням прозорості професійної діяльності. Підвищення ефективності аудиту значною мірою залежить від гармонізації національних стандартів із МСА, директивами ЄС та кодексом етики IFAC, подолання фрагментарності та застарілості чинних нормативних актів. Важливим завданням є створення незалежної системи моніторингу якості аудиту, що діятиме на засадах прозорості, відкритості та взаємодії з європейськими структурами фінансового нагляду.

Особливої актуальності набуває оновлення нормативного забезпечення цифрового аудиту, включаючи регламентацію перевірки електронних даних, оцінки надійності цифрових доказів та інформації з ERP-систем. Узагальнені напрями нормативно-інституційного вдосконалення наведено в дод. Б. 3., аналіз якої свідчить, що оновлення національних стандартів аудиту та їх гармонізація з МСА і директивами ЄС є ключовою умовою підвищення якості перевірок і міжнародного визнання українських аудиторів, а також зміцнення довіри до результатів аудиту основних засобів.

Розроблення сучасних методичних рекомендацій щодо перевірки основних засобів є важливим напрямом удосконалення аудиту. Нові підходи мають враховувати впровадження електронного документообігу, ERP-систем, цифрових підписів та аналітичних панелей, що забезпечить стандартизацію аудиторських процедур, полегшить роботу з електронними даними та підвищить достовірність аудиторських доказів.

Важливим елементом реформування є посилення прозорості аудиторської діяльності шляхом створення відкритої системи публічної звітності та єдиного електронного реєстру результатів перевірок. Це сприятиме зміцненню довіри

інвесторів і державних органів, підвищенню підзвітності й відповідальності професії.

Ключове значення має формування незалежного органу моніторингу якості аудиту, який забезпечуватиме контроль за дотриманням МСА, Кодексу етики та національних стандартів. Такий інститут забезпечить об'єктивний нагляд і сприятиме розвитку чесної конкуренції на ринку аудиторських послуг.

У стратегічній перспективі важливим завданням є інтеграція системи аудиторського регулювання України в правовий простір ЄС, зокрема гармонізація процедур ліцензування, сертифікації та контролю якості відповідно до вимог директив 2006/43/ЄС та 2024/56/ЄС. Це підвищить міжнародне визнання українських аудиторів і сприятиме розвитку експорту професійних послуг.

Отже, інституційно-нормативні напрями вдосконалення спрямовані на формування сучасної, прозорої та ефективної системи аудиту, орієнтованої на європейські стандарти. Їх реалізація забезпечить підвищення якості перевірок, зміцнення незалежності аудиторської професії та розвиток конкурентоспроможного ринку послуг.

У цілому, напрями удосконалення аудиту основних засобів повинні мати комплексний і випереджальний характер, поєднуючи методологічні, технологічні, організаційні та нормативні аспекти. Ідеться про формування нової парадигми аудиту - як елемента стратегічного управління підприємством, орієнтованого на аналітичність, прозорість і довгострокову стійкість.

Технологічна трансформація аудиту (AI, Big Data, ERP-системи, електронний документообіг, блокчейн) відкриває можливість переходу від вибіркового перевірок до комплексного аналізу всієї сукупності даних, забезпечуючи високу точність і оперативність виявлення ризиків. Застосування ризик-орієнтованого підходу та аналітичних методик дозволяє аудиторам не лише фіксувати помилки, а й прогнозувати їхній вплив на фінансову стабільність підприємства.

Водночас центр тяжіння зміщується на людський капітал аудиту. Підвищення професійної кваліфікації, дотримання етичних норм, розвиток

цифрових компетентностей і ефективний внутрішній контроль якості є необхідними умовами забезпечення високих стандартів аудиторських перевірок.

Удосконалений аудит основних засобів має виконувати не лише контрольну, а й аналітично-консультативну функцію - надавати рекомендації щодо оптимізації структури активів, підвищення ефективності капітальних інвестицій та модернізації виробничих фондів. Завдяки цьому аудит стає інструментом стратегічного управління, що зміцнює фінансову дисципліну, підвищує прозорість звітності та довіру інвесторів.

Таким чином, модернізація системи аудиту основних засобів забезпечує перехід від формальної перевірки до стратегічного інструменту управління активами, здатного підтримувати фінансову стабільність, конкурентоспроможність і сталий розвиток підприємства.

Висновки до розділу 3

На прикладі СТОВ «Бучанське» проведено аудит формування та використання основних засобів, що дозволило оцінити стан обліку, правильність оформлення господарських операцій і рівень ефективності управління майновим потенціалом. Встановлено, що аудит відіграє ключову роль у забезпеченні достовірності фінансової звітності, оскільки правильність відображення основних засобів формує об'єктивність показників фінансового стану.

Перевірка показала, що підприємство загалом дотримується вимог П(С)БО 7 та внутрішньої облікової політики. Водночас виявлено низку недоліків: несвоєчасне оновлення первинних документів, неповне включення витрат на ремонти до первісної вартості об'єктів, формальний підхід до інвентаризації та недостатня деталізація аналітичного обліку за місцями експлуатації техніки.

Амортизація нараховується переважно прямолінійним методом, що забезпечує стабільність показників, проте не враховує сезонності використання техніки. Доцільним є часткове застосування виробничого методу для підвищення точності визначення зносу й достовірності собівартості.

Аудит засвідчив необхідність посилення внутрішнього контролю за рухом і використанням основних засобів. До напрямів удосконалення належать: модернізація автоматизованих систем обліку (BAS ERP, 1С:Підприємство), створення електронних паспортів техніки, оновлення аналітичних відомостей та запровадження постійного внутрішнього моніторингу ефективності активів.

Таким чином, система обліку основних засобів у СТОВ «Бучанське» відповідає нормативним вимогам, але потребує модернізації відповідно до сучасних підходів управлінського обліку та цифровізації. Реалізація рекомендованих заходів забезпечить підвищення ефективності використання основних засобів, зменшення ризиків викривлення звітності та зміцнення фінансової стійкості підприємства.

ВИСНОВКИ

Основні засоби є одним із ключових факторів виробництва, що визначає рівень розвитку, ефективність і фінансові результати діяльності підприємства. Збереження, раціональне використання та відтворення цих активів значною мірою залежать від правильної організації їх обліку та дієвого контролю за рухом. Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про основні засоби, а також розкриття даних про них у фінансовій звітності регламентуються Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби».

На прикладі СТОВ «Бучанське» проведено аудит формування, обліку та використання основних засобів, який засвідчив загальну відповідність облікової системи вимогам чинного законодавства, однак виявив окремі недоліки в організації внутрішнього контролю. Зокрема, встановлено потребу в автоматизації облікових процесів, удосконаленні документального оформлення операцій із введення в експлуатацію, ремонту та вибуття активів, а також посиленні контролю за збереженням техніки у структурних підрозділах.

Аудиторська перевірка дозволила підтвердити правильність застосування методів амортизації, але водночас показала необхідність їх адаптації до специфіки аграрного виробництва, зокрема сезонного використання машинно-тракторного парку. Виявлено окремі випадки несвоєчасного відображення результатів інвентаризації та невідповідності між бухгалтерським і фактичним станом деяких об'єктів.

У процесі аудиту було здійснено перевірку достовірності бухгалтерських записів за рахунками 10 «Основні засоби», 13 «Знос необоротних активів» та 11 «Інші необоротні активи», перевірено обґрунтованість кореспонденцій рахунків при здійсненні операцій з надходження, вибуття та модернізації основних засобів. Підтверджено, що СТОВ «Бучанське» веде облік за журнально-ордерною формою, яка забезпечує системність і послідовність відображення господарських операцій, проте потребує доповнення сучасними програмними інструментами для підвищення оперативності та аналітичності звітності.

Результати аудиту свідчать, що СТОВ «Бучанське» має стабільний рівень збереженості основних засобів і дотримується вимог П(С)БО 7, однак доцільно вдосконалити систему внутрішнього контролю, запровадити регулярні аудиторські процедури перевірки стану основних засобів, систематично оцінювати ефективність їх використання та впровадити внутрішні стандарти аудиту основних засобів. Це сприятиме підвищенню прозорості облікових процесів, достовірності фінансової інформації та ефективності управління матеріально-технічною базою підприємства.

Отже, аудит формування і використання основних засобів у СТОВ «Бучанське» є важливим елементом фінансово-господарського контролю, який не лише підтверджує правильність ведення обліку, а й надає керівництву підприємства обґрунтовані рекомендації для поліпшення управління основними фондами та підвищення їх віддачі в майбутніх періодах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Атамас П. Й. Теорія бухгалтерського обліку. К.: Центр навчальної літератури, 2021. 368 с.
2. Бутинець Ф. Ф. Теорія бухгалтерського обліку: підручник. Житомир: ЖДТУ, 2018. 640 с.
3. Сопко В. В. Бухгалтерський облік у системі управління підприємством. К.: КНЕУ, 2019. 432 с.
4. Голов С. Ф. Теорія та практика бухгалтерського обліку: монографія. К.: Центр учбової літератури, 2020. 512 с.
5. Жук В. М. Теорія бухгалтерського обліку в умовах інституційної трансформації економіки: монографія. К.: ННЦ «ІАЕ», 2021. 384 с.
6. Кузьмінський А. М., Білуха М. Т. Бухгалтерський облік: концептуальні засади розвитку. К.: КНЕУ, 2018. 310 с.
7. Левицька С. О. Облік і фінансова звітність у контексті сталого розвитку. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2022. 278 с.
8. Пархоменко В. М. Концептуальні основи фінансового обліку: теорія, методологія, практика. Х.: ФОП Лібуркіна, 2019. 360 с.
9. Валуєв Б. І. Методологічні аспекти обліку основних засобів у сучасних умовах. Економіка АПК. 2020. №3. С. 85–91.
10. Гнилицька Л. В. Розвиток бухгалтерського обліку в Україні: історичний та теоретичний аспект. К.: ННЦ ІАЕ, 2019. 292 с.
11. Куцик П. О. Теоретичні засади формування системи аудиту в Україні. Львів: ЛКА, 2020. 250 с.
12. Мних Є. В. Теорія аудиту. К.: КНЕУ, 2019. 400 с.
13. Білуха М. Т. Основи наукових досліджень у бухгалтерському обліку і аудиті. К.: КНЕУ, 2018. 328 с.
14. Ібатуллін О. І., Гуменюк В. С. Інституційні основи контролю і аудиту: теорія та практика. К.: ННЦ ІАЕ, 2022. 312 с.
15. Лупенко Ю. О., Малік М. Й. Інституційне середовище економічного контролю в аграрному секторі. К.: ННЦ ІАЕ, 2023. 276 с.

16. Коваленко Л. О. Теорія фінансової звітності: монографія. К.: КНЕУ, 2021. 290 с.
17. Хендриксен Е. С., Ван Бреда М. Ф. Теорія бухгалтерського обліку. К.: Основи, 2017. 672 с.
18. Рудницький В. С. Концепції розвитку аудиту в системі економічної безпеки підприємств. Фінанси України. 2020. №7. С. 54–61.
19. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби». Наказ Мінфіну України від 27.04.2000 №92 (зі змінами).
20. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 (IAS 16) «Основні засоби». IFRS Foundation, 2023.
21. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Мінфін України, 2021.
22. Барановська Т. В. Облік основних засобів: теорія, методика, практика. К.: Центр учбової літератури, 2020. 320 с.
23. Бутинець Ф. Ф. Облік необоротних активів. Житомир: ЖДТУ, 2019. 284 с.
24. Голов С. Ф., Єфименко В. І. Фінансовий облік: підручник. К.: Центр учбової літератури, 2022. 664 с.
25. Карпенко В. Л. Методика оцінки та амортизації основних засобів у бухгалтерському обліку. Бухгалтерський облік і аудит. 2021. №5. С. 33–38.
26. Диба М. І. Проблеми переоцінки основних засобів в умовах інфляції. Економіка і регіон. 2022. №2. С. 101–107.
27. Сахарцева І. П. Первісна вартість і облік ремонту основних засобів. Дніпро: ДУЕП, 2020. 240 с.
28. Кужель В. В. Облік основних засобів в умовах автоматизації. Тернопіль: ТНЕУ, 2021. 268 с.
29. Савченко В. Ф. Документальне оформлення руху основних засобів. К.: КНЕУ, 2019. 218 с.
30. Бойко Л. В. Облік і контроль капітальних інвестицій. Львів: ЛНУ, 2020. 224 с.

31. Копитко В. І. Амортизаційна політика підприємства: облік і управління. Львів: ЛКА, 2019. 200 с.
32. Герасимчук З. В. Вплив облікової політики на ефективність управління основними засобами. Облік і фінанси. 2022. №3. С. 42–47.
33. Дерій В. А. Бухгалтерський облік у сільськогосподарських підприємствах. К.: Центр навчальної літератури, 2021. 432 с.
34. Кулик Ю. М. Особливості обліку основних засобів у фермерських господарствах. Економіка АПК. 2023. №2. С. 79–86.
35. Мельник О. І. Впровадження ІТ-технологій у бухгалтерському обліку основних засобів. Бізнес Інформ. 2021. №10. С. 123–129.
36. Міжнародні стандарти аудиту (МСА). IFAC, 2023. URL: <https://www.ifac.org>.
37. Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» №2258-VIII від 21.12.2017 р.
38. Білуха М. Т. Аудит: підручник. К.: КНЕУ, 2018. 544 с.
39. Мних С. В. Аудит: методологія і організація. К.: КНЕУ, 2020. 400 с.
40. Бутинцький А. В. Аудит фінансової звітності підприємств. Житомир: ЖДТУ, 2021. 372 с.
41. Шеремет А. Д. Теория экономического анализа и аудита. М.: Инфра-М, 2019. 456 с.
42. Сахарцева І. П. Методика проведення аудиту основних засобів. Облік і фінанси. 2022. №4. С. 115–121.
43. Кузнецов С. В. Аудит необоротних активів: аналітичний аспект. К.: Центр учбової літератури, 2020. 288 с.
44. Лисенко В. І. Аудит і внутрішній контроль основних засобів. К.: КНЕУ, 2022. 216 с.
45. Пархоменко В. М. Внутрішній аудит ефективності використання основних засобів. Бухгалтерський облік і аудит. 2021. №9. С. 60–66.
46. Нестеренко А. В. Аудиторські процедури перевірки необоротних активів. Харків: ХНЕУ, 2020. 240 с.

47. Сидоренко В. Г. Методичні підходи до оцінки ефективності аудиту основних засобів. *Фінанси України*. 2023. №5. С. 98–104.
48. Терещенко Л. О. Роль аудиту у забезпеченні економічної безпеки підприємства. К.: КНЕУ, 2021. 296 с.
49. Подлужна Н. О. Внутрішній аудит у системі управління підприємством. Львів: ЛНУ, 2020. 230 с.
50. Каменська Т. О., Пилипенко Л. М. Аудит: міжнародна практика та адаптація в Україні. К.: КНЕУ, 2022. 368 с.

ДОДАТКИ

Основні нормативні документи, що регулюють облік і аудит основних засобів

Рівень регулювання	Документ	Ключовий зміст	Значення для аудиту
Національне законодавство	Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні»	Встановлює вимоги до ведення обліку та звітності	Формує правову основу аудиту
	Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність»	Визначає принципи аудиторської діяльності	Регламентує професійну незалежність аудитора
Національні стандарти	П(С)БО 7 «Основні засоби»	Регламентує визнання, оцінку, амортизацію, переоцінку	Служить базовим орієнтиром для аудиторської перевірки
Міжнародні стандарти	МСБО 16 «Основні засоби»	Визначає міжнародні принципи обліку необоротних активів	Забезпечує гармонізацію української практики з МСФЗ
	МСА 500–560	Визначають методологію збору аудиторських доказів	Підвищують якість та обґрунтованість аудиторських висновків
Податкове регулювання	Податковий кодекс України (розділ III)	Встановлює правила амортизації та податкових різниць	Узгоджує фінансовий і податковий облік

Джерело: власна розробка автора

Основні напрями класифікації основних засобів

Ознака класифікації	Групи основних засобів	Економічне значення
За функціональним призначенням	Виробничі, невиробничі	Забезпечують розмежування активів за участю у виробничому процесі
За галузевою належністю	Промислові, сільськогосподарські, транспортні, будівельні	Відображає галузеву специфіку використання активів
За характером володіння	Власні, орендовані	Визначає особливості обліку та оподаткування
За ступенем використання	Діючі, недіючі, законсервовані	Дає змогу контролювати ефективність експлуатації
За видами об'єктів	Будівлі, споруди, машини, обладнання, транспортні засоби, інструменти	Визначає методи оцінки, амортизації та облікові рахунки
За джерелами надходження	Придбані, створені власними силами, отримані безоплатно	Впливає на порядок формування первісної вартості
За термінами використання	Довгострокові, короткострокові (малоцінні необоротні активи)	Використовується для встановлення строків амортизації

Джерело: власна розробка автора

Специфіка обліку основних засобів у сільському господарстві

Ознака	Особливість у сільському господарстві	Практичне значення
Структура основних засобів	Переважають машини, трактори, сільгосптехніка, споруди для зберігання зерна, фермські комплекси	Визначає високу капіталомісткість і потребу в амортизаційній політиці
Використання	Нерівномірне протягом року, сезонне	Впливає на вибір методу амортизації
Амортизація	Переважно виробничий або прямолінійний метод	Забезпечує точніше віднесення витрат на продукцію
Джерела надходження	Придбані, безоплатно отримані, створені власними силами	Формує різні підходи до визначення первісної вартості
Переоцінка	Проводиться через інфляційні процеси та фізичне старіння	Забезпечує достовірність балансової вартості
Вибуття	Часто пов'язане з моральним старінням або непридатністю	Вимагає ретельного документального оформлення

Джерело: власна розробка автора.

Основні напрями аудиту основних засобів у сільськогосподарських підприємствах

Етап перевірки	Завдання аудитора	Очікувані результати
Первісне визнання	Перевірка документів на придбання, будівництво, безоплатне отримання	Підтвердження законності операцій і достовірності первісної вартості
Класифікація	Оцінка правильності групування активів за видами та функціями	Узгодженість із П(С)БО 7 і внутрішньою політикою
Амортизація	Перевірка методів і строків нарахування	Реалістичне відображення витрат і результатів діяльності
Ремонти та модернізація	Перевірка правильності розмежування поточних і капітальних витрат	Запобігання спотворенню собівартості продукції
Інвентаризація	Оцінка фактичної наявності об'єктів і стану активів	Виявлення нестач, пошкоджень, неефективного використання
Вибуття	Перевірка законності ліквідації, реалізації чи безоплатної передачі	Достовірне визначення фінансових результатів

Джерело: власна розробка автора.

Основні завдання аудиту основних засобів СТОВ «Бучанське»

Напрямок перевірки	Зміст аудиторського завдання	Очікуваний результат
Первісне визнання та надходження основних засобів	Перевірити правильність документального оформлення придбання, будівництва, отримання у фінансову оренду чи безоплатно.	Підтвердження достовірності первісної вартості й законності операцій надходження.
Класифікація об'єктів	Переконатися у правильності віднесення об'єктів до відповідних груп основних засобів.	Відповідність обліку вимогам П(С)БО 7 та внутрішньої облікової політики.
Амортизація	Перевірити методи, періоди й правильність нарахування амортизації.	Вірне визначення витрат та фінансових результатів діяльності.
Переоцінка і знецінення	Оцінити обґрунтованість переоцінки та відображення знецінення у звітності.	Реалістичне відображення вартості активів у балансі.
Ремонти, модернізація, реконструкція	Перевірити правильність розмежування поточних і капітальних витрат.	Законність формування вартості активів і собівартості продукції.
Вибуття основних засобів	Перевірити правильність оформлення ліквідації, реалізації, безоплатної передачі.	Підтвердження достовірності фінансових результатів від вибуття.
Інвентаризація та збереження майна	Перевірити фактичну наявність основних засобів, результати інвентаризації, наявність інвентарних номерів.	Виявлення нестач, надлишків, пошкоджень і забезпечення збереження активів.
Дотримання нормативно-правових вимог	Перевірити відповідність операцій вимогам П(С)БО, МСБО та законодавства України.	Законність ведення бухгалтерського обліку й складання фінансової звітності.

Джерело: власна розробка автора

Типові порушення під час аудиту основних засобів і способи їх виявлення СТОВ «Бучанське»

Сутність порушення	Ймовірні наслідки	Методи виявлення порушень	Зміст аудиторських процедур
Відсутність інвентарних номерів або актів приймання-передачі (ОЗ-1, ОЗ-3, ОЗ-4)	Ускладнення контролю за наявністю об'єктів, ризик втрат і викривлень у даних обліку.	Зустрічна перевірка, інвентаризація	Зіставлення даних актів, карток і фактичної наявності об'єктів; перевірка присвоєння інвентарних номерів.
Неправильне визначення первісної вартості об'єкта	Завищення або заниження вартості активів, викривлення фінансових результатів.	Аналітичні процедури, арифметична перевірка	Аналіз складу витрат, включених до первісної вартості; перевірка правильності капіталізації витрат.
Несвоєчасне введення об'єктів в експлуатацію	Порушення термінів нарахування амортизації, викривлення витрат звітного періоду.	Контрольне порівняння, аналітичний аналіз	Зіставлення дат у первинних документах із реєстрами обліку, аналіз журналів введення об'єктів.
Помилки при нарахуванні амортизації (неправильний метод, період або база нарахування)	Перекручення витрат і прибутку, порушення принципу нарахування.	Арифметична перевірка, вибіркоче тестування	Перерахунок амортизаційних сум; перевірка відповідності методів амортизації обліковій політиці.
Невідображення вибуття або переоцінки у звітності	Заниження або завищення залишкової вартості активів, спотворення фінансових показників.	Зустрічна перевірка, аналітичні процедури	Перевірка актів списання, порівняння даних обліку з балансом; аналіз правильності відображення результатів переоцінки.
Порушення при визначенні строку корисного використання	Невірне нарахування амортизації, завищення вартості активів у балансі.	Вибіркове тестування, аналітичні процедури	Аналіз обґрунтованості строків експлуатації, порівняння з аналогічними об'єктами та галузевими нормами.

Джерело: власна розробка автора

Додаток Б.3

Основні технологічні інновації в аудиті основних засобів та їх значення

Технологічне рішення	Сутність та можливості використання	Очікуваний ефект для аудиту
Автоматизовані системи аудиту (АСА)	Інтеграція з бухгалтерськими програмами, автоматична обробка та аналіз великих обсягів даних, виявлення помилок і формування звітів	Підвищення швидкості перевірки, зменшення кількості технічних помилок, об'єктивізація результатів
Штучний інтелект (AI) і Big Data	Використання алгоритмів машинного навчання для аудиту тенденцій, прогнозування знецінення активів і виявлення аномалій	Забезпечення глибшого аналітичного аудиту, прогнозування ризиків, підвищення точності висновків
Безпаперовий аудит	Використання електронних документів і цифрових підписів, автоматизований документообіг	Зменшення адміністративних витрат, пришвидшення обміну інформацією, підвищення безпеки даних
ERP-системи	Прямий доступ до даних бухгалтерського, податкового та управлінського обліку, формування звітності в реальному часі	Забезпечення комплексного бачення фінансово-господарських процесів, скорочення часу на збір доказів
Аналітичні панелі (dashboard)	Візуалізація ключових показників (вартість, знос, амортизація, динаміка руху активів) у графічній формі	Підвищення наочності, швидке прийняття рішень, можливість онлайн-моніторингу
Блокчейн-технології	Створення захищеного реєстру операцій з активами, що не підлягає редагуванню	Підвищення прозорості обліку, зменшення ризиків фальсифікації документів і маніпуляцій

Джерело: власна розробка автора

Додаток Б.4

Інституційно-нормативні напрями вдосконалення аудиту основних засобів

Напрямок удосконалення	Зміст заходів	Очікуваний результат
Оновлення національних стандартів аудиту	Гармонізація стандартів з МСА, адаптація до законодавства ЄС, введення сучасних вимог до процедур перевірки	Єдність методологічної бази, підвищення якості аудиту та довіри до аудиторських висновків
Розроблення методичних рекомендацій щодо аудиту основних засобів	Створення галузевих методичних документів з урахуванням цифровізації, автоматизованих систем обліку та електронного документообігу	Уніфікація підходів до аудиту, полегшення перевірки цифрових даних, підвищення достовірності аудиторських доказів
Підвищення прозорості аудиторської діяльності	Запровадження системи публічної звітності аудиторів, відкритого реєстру результатів перевірок, посилення інформаційної відкритості	Зростання довіри користувачів до аудиторських висновків, підвищення відповідальності аудиторів
Створення незалежного органу моніторингу якості аудиту	Формування інституції, що здійснюватиме незалежний нагляд за дотриманням МСА, Кодексу етики та національних стандартів	Забезпечення неупередженого контролю, запобігання зловживанням, підвищення професійної відповідальності
Інтеграція аудиторського регулювання у європейський правовий простір	Узгодження національної системи нагляду та сертифікації аудиторів із директивами ЄС (2024 /56/ЄС, 2006/43/ЄС)	Міжнародне визнання українських аудиторів, посилення конкурентоспроможності ринку аудиторських послуг

Джерело: власна розробка автора